

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

Spriedums

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2010. gada 18. janvārī

lietā Nr. 2009-11-01

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Aija Branta, Juris Jelāgins, Kristīne Krūma un Viktors Skudra,

pēc Kristīnes Kalvānes-Radziņas, Valda Vazdiķa, Lolitas Andersones, Baibas Jakobsones, Dagnijas Bērziņas, Marikas Bebrišas, Sanitas Rūtenbergas, Ievas Reikmanes, Ineses Strelčas, Skaidrītes Hrebtovas, Vivitas Voronovas, Daces Ķeires, Maritas Šaltas, Signes Vilnes, Jolantas Zaškinas, Guntas Gultnieces, Dinas Suipes, Līgas Hāzenfuses, Ilonas Petrovskas, Lindas Piusas, Indras Melderes, Visvalža Sprudzāna, Viļa Donāna, Ineses Skudras, Svetlanas Maršānes, Elmāra Lenša, Dainas Treijas, Ingūnas Amoliņas, Ivetas Brimerbergas, Tamāras Brodas, Brigitas Būmeisteres, Sandras Amolas, Diānas Dumbres, Borisa Geimana, Smaidas Gļazeres, Riharda Hlevicka, Daigas Kalniņas, Signes Kalniņas, Irīnas Jansones, Ligitas Kuzmanes, Guntara Kveskas, Zinaidas Lagzdiņas, Ivetas Vīgantes, Ainas Nicmanes, Aivara Uminska, Guntara Stūra, Ināras Šteinertes, Irēnas Loginas, Žanetas Vēveres, Ineses Lauras Zemītes, Ārijas Ždanovas, Jura Stukāna, Sandras Strences, Aivara Zāģera, Skaidrītes Buivides, Daigas Vilsones, Jura Freimaņa, Ligitas Gavares, Dzintras Zvaigznekalnas-Žagares, Intas Jēkabsones, Sarmītes Vamžas, Valērija Maksimova, Silvijas Sēbriņas, Jāņa Bazēviča, Līgas Blūmiņas, Guntas Ozoliņas, Inetas Ozolas, Mariannas

Terjuhanas, Ineses Graudas, Mildas Zelmenes, Lidijas Pličas, Leldes Graudas, Ivetas Bērziņas, Mārtaņa Sviķa, Daces Jansones, Ivetas Melderes, Zanes Pētersones, Mairitas Šķenderes, Sandras Krūmiņas, Svetlanas Beļajevas, Dzintras Danbergas, Tatjanas Bormanis, Baibas Ozoliņas, Normunda Riņķa, Gata Štauera, Gvido Ungura, Ulda Dangas, Ilzes Apses, Sanitas Strakšes, Viestura Gaidukēviča, Viktora Prudņikova, Aijas Āvas, Daces Kantsones, Annas Mihailovas, Kristīnes Vanagas, Ilzes Freimanis, Ojāra Priediša, Mārtaņa Birkmaņa, Dzintara Melbārža, Aijas Reitupes, Daces Ābeles, Ivetas Kromānes, Kaspara Rinča, Jura Kokina, Arvīda Ozerska, Silvas Reinholdes, Ritas Vīvas, Astras Klaišes, Vinetas Rambas, Zaigas Zaicevas, Birutas Ķeires, Laimas Kraules, Roberta Lazdāna, Ingrīdas Junghānes, Ināras Rozītes, Sandras Mertenas, Vinetas Vaiteikas, Lindas Vēberes, Dzintras Zemitānes, Aigas Freimanis, Santas Sondares, Inetas Škutānes, Ilzes Vanagas, Intas Zaļās, Ziedoņa Strazda, Elitas Steltes-Auziņas, Ineses Siliņevičas, Laumas Šteinertes, Santas Bernhardes, Žanetes Žimantes, Intas Rubenes, Marutas Bites, Jolantas Uminskas, Ināras Strautiņas, Ingunas Preisas, Veltas Silamiķeles, Regīnas Knabes, Daces Skrauples, Jura Siliņa, Dainas Baltās, Anitas Misiunas, Intara Bistera, Alberta Kokina, Līgas Ašmanis, Irinas Freimanis, Initas Dzerkales, Daigas Danšinas, Kristīnes Konderko, Judītes Mauliņas, Guntas Čepules, Ivetas Salakas, Lailas Fogeles, Ivetas Kniplokas, Daces Ruško, Nellijas Paņkivas, Ervīna Kušķa, Eduarda Pupova, Jāņa Tiltiņa, Andreja Lepses, Ramonas Nadeždas Jansones, Ingunas Radzevičas, Anitas Nusbergas, Anitas Poļakovas, Ludmilas Poļakovas, Ausmas Keišas, Pētera Opincāna, Ivetas Krēvicas, Anitas Moļņikas, Aelitas Ignatjevas, Andreja Mihaļčenko, Irēnas Milleres, Dinas Bondares, Ilzes Celmiņas, Ingas Krigenas-Jurkānes, Inas Baiko, Ilzes Ošiņas, Svena Lorenca, Agitas Dmitrenokas, Doloresas Bamberes, Ilzes Freimanis, Agneses Jurevicas, Dagmāras Skudras, Ilonas Rūķes, Jolantas Bebrišas, Ingas Zālītes, Lilijas Kanaviņas, Ineses Belickas, Sarmītes Daukštes, Dzintras Baltas, Sandras Meliņas, Imanta Dzeņa, Anda Celma, Rinalda Silakalna, Ivetas Stuberovskas, Vijas Silinieces, Solvitas Glaudānes, Birutas Horunas, Andas Briedes, Anitas Čerņavskas, Arņa Dundura, Raimonda Grāvelsiņa, Intas Laukas, Marikas Senkānes, Sandras Briķes, Sanitas Zakrevskas, Karinas Krastiņas, Lindas

Vīnkalnas, Zitas Kupces, Santas Liniņas, Ļubovas Kušnires, Kaspara Berķa, Līvijas Slicas, Valdas Zommeres, Ilzes Amonas, Anitas Šteinbergas, Unas Mihailovas, Sandras Ginteres, Edgara Puriņa, Sanitas Kanenbergas, Māra Birzgaļa, Margaritas Osmanes, Vilmāra Endzeļa, Ilutas Kovaļovas, Māras Balodes, Ināras Zariņas, Sarmītes Stūrmanes, Sandras Zeires, Veltas Karzones-Keres, Indras Kreicbergas, Antras Tiltiņas, Everitas Ancānes, Ināras Zabarovskas, Daiņa Šaicāna, Helmuta Nagļa, Skaidrītes Temļakovas, Olitas Blūmfeldes, Mairitas Zadiņas, Žannas Zujevas, Sandras Brečas, Ievas Zabarovskas, Vitas Vjateres, Ilzes Ieviņas, Antras Zutes, Ilzes Ieviņas, Ilgas Neimanes, Liānas Liepiņas, Agneses Skulmes, Ineses Kazjonovas, Irēnas Lavrinovičas, Unas Melamedas, Baibas Strautas, Maijas Vētras, Mārītes Veseles, Irēnas Cupikas, Zeltītes Kusiņas, Arņa Nagļa un Daiņa Plauža (turpmāk – Pieteikumu iesniedzēji) konstitucionālajām sūdzībām,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. un 3. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, 19.² un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2009. gada 18. decembrī tiesas sēdē izskatīja lietu „Par likuma „Par tiesu varu” pārejas noteikumu 7. punkta otrā teikuma un 17. punkta (2008. gada 14. novembra likuma redakcijā) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 83. un 107. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Tiesnešu darba samaksas aprēķināšanas kārtība tika noteikta ar 2003. gada 19. jūnija likumu „Grozījumi likumā „Par tiesu varu””, kas stājās spēkā 2003. gada 1. jūlijā. Ar minēto likumu uzsāktā tiesnešu atalgojuma reforma pamatojās uz koncepciju „Tiesnešu un tiesas darbinieku darba samaksa”, kas apstiprināta ar Ministru kabineta 2002. gada 19. decembra rīkojumu Nr. 706 (turpmāk – Koncepcija). Koncepcijas galvenais mērķis bija izveidot tiesnešu darba apmaksas sistēmu, kas būtu profesionālas, taisnīgas un neatkarīgas tiesas pastāvēšanas pamatā.

1.1. Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 119.¹ pantu tiesneša mēneša amatalga tika saistīta ar valstī strādājošo iepriekšējā gada vidējo mēneša bruto darba samaksu, piemērojot koeficientu 4,5. Tajā pašā laikā bija paredzēta pakāpeniska pāreja uz likumā paredzēto atalgojuma apmēru. Līdz 2006. gadam tiesneša mēneša amatalgu aprēķināja no strādājošo 2001. gada mēneša vidējās bruto darba samaksas. Turklāt saskaņā ar pārejas noteikumiem 2003., 2004. un 2005. gadā izmaksāja attiecīgi 60, 70 un 80 procentus no aprēķinātās amatalgas.

1.2. Ar 2006. gada 23. februāra grozījumiem likumā „Par tiesu varu” tika noteikts, ka amatalga ir piesaistīta 2001. gada mēneša vidējai bruto darba samaksai nevis līdz 2006. gadam, bet līdz 2006. gada 31. decembrim. Tāpat likuma „Par tiesu varu” pārejas noteikumu 7. punkta otrajā teikumā tika noteikts, ka tiesnešu mēneša amatalgu, izņemot zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu mēneša amatalgu, 2007. un 2008. gadā aprēķina, ņemot vērā strādājošo 2005. gada vidējo mēneša bruto darba samaksu, bet 2009. gadā – ņemot vērā strādājošo 2006. gada vidējo mēneša bruto darba samaksu un koeficientu 4,5 saglabājot nemainīgu.

1.3. 2008. gada 14. novembrī Latvijas Republikas Saeima (turpmāk – Saeima) pieņēma likumu „Grozījumi likumā „Par tiesu varu””, ar kuru pārejas noteikumu 7. punkts tika izteikts jaunā redakcijā. Šā punkta otrais teikums noteica: „Tiesneša mēneša amatalgu, izņemot zemesgrāmatu nodaļas tiesneša mēneša amatalgu, 2007., 2008. un 2009. gadā aprēķina, ņemot vērā strādājošo 2005. gada vidējo mēneša bruto darba samaksu, koeficientu 4,5 saglabājot nemainīgu” (turpmāk arī – apstrīdētais 7. punkts).

1.4. Zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu darba samaksas sistēma tika ieviesta vienlaikus ar tiesnešu darba samaksas sistēmu, iekļaujot likumā „Par tiesu varu” 120.¹ pantu šādā redakcijā: „Zemesgrāmatu nodaļas tiesneša mēneša amatalgu aprēķina, Centrālās statistikas pārvaldes oficiālajā statistikas paziņojumā publicētajai valstī strādājošo iepriekšējā gada vidējai mēneša bruto darba samaksai, kas noapaļota latos, piemērojot koeficientu 2,5.”

1.5. Ar 2007. gada 8. novembra grozījumiem tika noteikts koeficients 3,5, vienlaikus paredzot pārejas periodu līdz 2009. gadam.

Ar 2008. gada 14. novembra grozījumiem tika noteikts koeficients 4,5. Taču pārejas noteikumu 17. punkts noteica:

„Zemesgrāmatu nodaļas tiesneša mēneša amatalgu aprēķina:

līdz 2009. gada 1. janvārim – atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes iepriekšējā gada oficiālajā statistikas paziņojumā publicētajai valstī strādājošo vidējai mēneša bruto darba samaksai, kas noapaļota latos, piemērojot koeficientu 2,5;

2009. gadā – ņemot vērā strādājošo 2006.gada vidējo mēneša bruto darba samaksu, piemērojot koeficientu 2,5;

2010. gadā – atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes iepriekšējā gada oficiālajā statistikas paziņojumā publicētajai valstī strādājošo vidējai mēneša bruto darba samaksai, kas noapaļota latos, piemērojot koeficientu 3,5” (turpmāk arī – apstrīdētais 17. punkts; turpmāk apstrīdētais 7. punkts un 17. punkts abi kopā arī – apstrīdētās normas).

2. Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka ar apstrīdētajām normām esot noteikts nelabvēlīgāks regulējums salīdzinājumā ar iepriekš spēkā bijušo tiesneša amatalgas aprēķināšanas metodiku (kārtību), jo apstrīdētās normas paredz, ka tiesnešu algas paliek nemainīgas trīs gadus pēc kārtas – 2007., 2008. un 2009. gadā. Tas faktiski esot tiesneša atalgojuma apmēra samazinājums.

Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka no Satversmes 107. panta, kas citastarp noteic tiesības ikvienam darbiniekam saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu, izriet secinājums, ka atbilstoša samaksa ir tāda, kas pietiekami atspoguļo arī veiktā darba raksturu. Tātad, lai samaksa būtu atbilstoša, tās noteikšanā esot pienācīgi jāņem vērā arī personas veicamais darbs. No tiesībām uz veiktajam darbam atbilstošu samaksu izrietot arī tas, ka, nosakot tiesnešu atalgojumu, ir jāņem vērā tiesu neatkarības princips. Proti, tiesnešu atalgojums būtu atzīstams par veiktajam darbam atbilstošu tikai tad, ja tā noteikšanā būtu ņemts vērā tiesu neatkarības princips. Turklāt gan atalgojuma noteikšanas metodikai, gan arī atalgojuma apmēram vajagot būt tādām, kas nodrošina tiesu neatkarības principa ievērošanu.

Pieteikumu iesniedzēji pauž viedokli, ka, nosakot tiesnešu atalgojumu, ir pārkāpts tiesiskās paļāvības princips, tiesiskās stabilitātes princips (Satversmes 1. pants) un tiesu neatkarības princips (Satversmes 83. pants). Viens no tiesnešu neatkarības elementiem esot viņu sociālās garantijas, kas tiek piešķirtas tiesnesim gan amata pienākumu pildīšanas laikā, gan arī pēc pilnvaru termiņa beigām. Tiesnesim esot jāsaņem pienācīgs atalgojums, kas nevar tikt samazināts tiesneša pilnvaru laikā. Jebkurš mēģinājums samazināt tiesnešu atalgojumu vai citas sociālās garantijas esot uzskatāms par tiesu neatkarības principa pārkāpumu.

Pieteikumu iesniedzēji uzsver, ka ar apstrīdētajām normām tiek pārkāpts arī tiesiskās stabilitātes princips. Patvaļīgi grozot likumā „Par tiesu varu” noteikto amatalgas aprēķināšanas kārtību, Pieteikumu iesniedzējiem esot liegta iespēja balstīt turpmākās darbības uz spēkā esošiem normatīvajiem aktiem un efektīvi plānot savus ienākumus un izdevumus.

Pieteikumu iesniedzēju tiesisko paļāvību uz to, ka tiesnešu algas reforma netiks apturēta, vēl vairāk esot stiprinājis tiesnešu neatkarības princips. Proti, viņiem esot izveidojusies paļāvība uz to, ka likumdevējs ievēros tiesnešu neatkarības principu un neizdarīs tādus grozījumus likumā, kas samazinātu tiesnešu darba samaksas apmēru, ar kuru tiesneši jau laikus esot rēķinājušies.

Pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem Pieteikuma iesniedzēja K. Kalvāne-Radziņa norādīja, ka tiesnesim, spriežot tiesu, ir piešķirta viena no Satversmē noteiktajām valsts varām – tiesu vara. Tāpēc tiesnesim, neapšaubāmi, vajagot būt augsti kvalificētam juristam, kas pilda atbildīgu darbu un tāad arī saņem tam atbilstošu atalgojumu. Taču, salīdzinot tiesnešu un valsts pārvaldē strādājošo juristu un struktūrvienību vadītāju atalgojumu, varot secināt, ka tiesnešu darbs tiek vērtēts ievērojami zemāk. Tas liecinot, ka tiesnešu atalgojums jau pirms apstrīdēto normu pieņemšanas nav atbilde tiesneša amata statusam. Neesot saprotams, kāpēc tiesnešu atalgojums bija jāsauglabā nemainīgs kopš 2007. gada, bet valsts pārvaldes iestāžu amatpersonu atalgojums kopš 2007. gada ir būtiski pieaudzis, turklāt pat 2009. gadā. Līdz ar to neizturot kritiku Saeimas argumenti par uzņemtajām starptautiskajām saistībām, kas esot uzlikušas likumdevējam pienākumu samazināt atalgojumu visās no valsts budžeta finansētajās iestādēs strādājošajiem,

kā arī argumenti par solidaritātes principu, uz kuru esot balstīts visu varas atzaru darbinieku atalgojuma samazinājums.

Pēc izdarītajiem likuma grozījumiem tiesneša darbs materiālā novērtējuma ziņā vairs neesot pievilcīgs augsti kvalificētiem juristiem.

Papildus tam tiesnese norāda, ka nav korekta Saeimas atsauce uz 2008. gada 18. decembrī ar Starptautisko Valūtas fondu parakstīto Nodomu protokolu un 2009. gada 28. janvārī ar Eiropas Komisiju parakstīto Saprašanās memorandu, jo minētie dokumenti esot tapuši pēc apstrīdēto normu pieņemšanas.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdētās normas, – Saeima – atbildes rakstā norāda, ka apstrīdēto normu pieņemšana bija saistīta ar strauju ekonomisko lejupslīdi, kas arī šobrīd vēl nav beigusies. To apliecinot Centrālās statistikas pārvaldes oficiālie dati – ievērojams iekšzemes kopprodukta samazinājums, valsts sektora ieņēmumu un izdevumu deficīts, rūpniecības izlaides apjomu kritums, mazumtirdzniecības apgrozījuma apjomu kritums, bezdarba līmeņa pieaugums. Lai kompensētu finanšu trūkumu, Latvija esot veikusi starptautiskos aizņēmumus, kuru saņemšanai un izmantošanai izvirzīti vairāki noteikumi, arī tādi, kas attiecas uz atalgojuma samazināšanu. Par pamatu aizdevuma saņemšanai kalpojot ar Starptautisko Valūtas fondu 2008. gada 18. decembrī parakstītais Nodomu protokols, kura 24. un 30. punktā paredzēti pasākumi algu samazināšanai gan 2009. gadā, gan turpmākajos gados, un ar Eiropas Komisiju 2009. gada 28. janvārī parakstītais Saprašanās memorands. No šiem dokumentiem izrietot, ka Latvijas ekonomikas stabilizācijas un izaugsmes atjaunošanas programmas (apstiprināta ar Ministru kabineta 2009. gada 19. februāra rīkojumu Nr. 123) mērķtiecīga un savlaicīga ieviešana ir būtiskākais starptautiskā aizdevuma saņemšanas priekšnoteikums, un šī programma attiecoties arī uz tiesnešu darba samaksu. Līdz ar to ekonomiskās lejupslīdes novēršanas pasākumi esot vērsti uz Satversmes 116. pantā minēto mērķu – citu personu tiesību aizsardzība un sabiedrības labklājība – sasniegšanu.

Saeima uzskata, ka apstrīdēto normu pieņemšana ir tikai viens no daudziem pasākumiem, kas veikti minēto mērķu sasniegšanai. Apstrīdētās normas visupirms

esot nepieciešamas, lai nodrošinātu valsts budžeta intereses, jo valsts darbība esot balstīta uz pašfinansēšanos un ilgstoši nebūtu pieļaujama tāda situācija, ka izdevumi ir lielāki nekā ieņēmumi. Līdz ar to apstrīdētajās normās ietvertā ierobežojuma mērķis esot ne tikai nodrošināt valsts budžeta intereses ekonomiskās lejupslīdes apstākļos, kad nepieciešams budžeta izdevumus samazināt un sabalansēt ar ieņēmumiem, bet arī īstenot citu personu tiesības uz sociālo nodrošinājumu. Tādējādi apstrīdēto normu pieņemšana esot bijusi nepieciešama un neatliekama un tām esot leģitīms mērķis – sabiedrības labklājības nodrošināšana un citu personu tiesību aizsardzība. Turklāt apstrīdētās normas esot terminētas.

Vienlaikus Saeima norāda, ka tiesu neatkarības principu nevar saistīt tikai ar normatīvajos aktos noteikto tiesnešu darba samaksas apmēru. Šā principa ievērošana esot jāvērtē kompleksi un sistēmiski. Tiesu sistēmas (institucionālā dimensija) un tiesnešu (individuālā dimensija) neatkarība izrietot no daudziem kritērijiem: citu varu (izpildvaras un likumdevējvaras) tiešas neiejaukšanās tiesas spriešanā, tiesu sistēmas organizatorisko un administratīvo funkciju veikšanai pietiekama finansējuma, tiesnešu sociālā nodrošinājuma un darbības garantijām (tiesnešu kandidātu atlase, tiesnešu neatcelšana no amata, neaizskaramība), objektīvas lietu sadales, tiesas nolēmumu pārskatīšanas normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā u.tml.

Saeima uzsver, ka šobrīd valstī noteiktā tiesnešu darba samaksa atbilst veicamā darba raksturam, amata pildīšanai nepieciešamajām prasmēm un atbildībai, likumā noteiktajām prasībām un ierobežojumiem, turklāt ir līdzsvarota ar citu tiesu sistēmas amatpersonu statusu un darba samaksu, kā arī darba algu līmeni kopumā valstī. Tādējādi neesot saskatāms arī Satversmes 107. panta pārkāpums. Līdz ar to apstrīdēto normu pieņemšana loģiski izrietot no likumdevēja rīcības brīvības un pienākuma līdzsvarot dažādu sabiedrības grupu intereses. Tiesnešu atalgojums neesot vienīgais faktors, kas nodrošina tiesu varas neatkarību, un tā pieauguma apturēšana pati par sevi neradot tiesu varas neatkarības apdraudējumu, īpaši ņemot vērā to apstākli, ka tiesnešu atalgojums nebūt neesot nesamērīgi zems.

Pēc Saeimas ieskata, atalgojuma noteikšana ietilpst sociālo tiesību sfērā, kas ir nesaraunami saistāma ar valsts finansiālajām iespējām, tāpēc likumdevējam, regulējot minētās tiesiskās attiecības, ir piešķirta plaša rīcības brīvība. Likumdevēja lēmumiem par sociālo tiesību īstenošanu esot nozīmīga politiskā dimensija, ko ietekmē valsts ekonomiskā situācija un valstij pieejamie resursi, tāpēc sociālo tiesību īstenošanas jomā likumdevējam nevarot izvirzīt tikpat stingras prasības kā attiecībā uz citu cilvēktiesību nodrošināšanu. Tādējādi sociālās tiesības esot īpašas un atšķirīgas cilvēktiesības.

Saeima norāda, ka apstrīdētās normas ir izņēmuma un terminēts pasākums, kas veikts ekonomiskās lejupslīdes apstākļos. Turklāt pirms likumprojekta pieņemšanas galīgajā lasījumā esot rūpīgi izvērtētas iespējamās alternatīvas. Esot apsvērta iespēja tiesnešiem radītos zaudējumus, ja tādi būtu nodarīti ar likuma „Par tiesu varu” pārejas noteikumu 7. vai 17. punktu, kompensēt no Finanšu ministrijas budžeta apakšprogrammai „Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem” piešķirtajiem līdzekļiem. Taču šāds risinājums neesot atbalstīts, jo tas nepalīdzētu sasniegt leģitīmo mērķi pietiekamā apmērā, proti, tā kā apstrīdētās normas tika pieņemtas, lai ekonomētu finanšu līdzekļus, tad šo līdzekļu trūktu arī atbilstoša kompensācijas mehānisma ieviešanai. Pieņemot apstrīdētās normas, Saeima neesot aizskārusi tiesneša tiesības uz attiecīgu finansiālo nodrošinājumu vismaz minimālā līmenī, neesot rīkojusies netaisnīgi pret atsevišķām sabiedrības grupām, kā arī esot sabalansējusi dažādu sabiedrības grupu tiesības. Turklāt atalgojuma samazinājums esot noteikts arī citiem valsts varas orgāniem, valsts pārvaldes iestādēm un pašvaldību iestādēm. Tiesnešu amatalgas tiekot finansētas no valsts budžeta. Citām valsts un pašvaldību institūciju amatpersonām (darbiniekiem) atalgojums esot samazināts, bet tiesnešiem apstrīdētās normas paredzot tikai atalgojuma pieauguma apturēšanu. Ņemot vērā to, ka atalgojums samazināts visiem no valsts budžeta finansētiem darbiniekiem, tai skaitā Valsts prezidentam, Ministru prezidentam, ministriem un Saeimas deputātiem, Saeima uzskata, ka ir ievērots solidaritātes princips. Līdz ar to apstrīdētās normas atbilstot samērīguma principam un nepārkāpjot tiesu neatkarības principu.

Saeima arī nepiekrīt Pieteikumu iesniedzēju viedoklim, ka apstrīdētās normas neatbilstot tiesiskās paļāvības principam. Tiesiskās paļāvības princips esot viens no demokrātiskas valsts stūrakmeņiem, kas izrietot no Satversmes 1. panta, un tā mērķis esot veicināt normatīvo aktu paredzamību un noteiktību, kā arī valsts un personas savstarpējo tiesisko attiecību stabilitāti. Tomēr tiesiskās paļāvības princips neliedzot izdarīt pastāvošajā tiesiskajā regulējumā grozījumus, kas atbilst zināmām prasībām.

Saeima uzsver, ka nedz tiesiskās stabilitātes, nedz taisnīguma princips neliedz atkāpties no līdzšinējās prakses. Tas esot ne vien pieļaujams, bet pat nepieciešams gadījumos, kad jāizvēlas labāk piemērots un acīmredzami vairāk atbilstošs risinājums. Pēc Saeimas ieskata, konkrētajā situācijā ir pieļaujama atkāpšanās no personai labvēlīgāka tiesiskā regulējuma, jo indivīdam dota iespēja saprast šādas rīcības motivāciju, kā arī to, vai šāds regulējums šajos apstākļos ir objektīvi nepieciešams un vai pārkāpums nav patvaļīgs. Tiesiskās paļāvības princips esot konstitucionāla vērtība. Tāpat konstitucionāla vērtība esot citu personu tiesību aizsardzība un sabiedrības labklājības nodrošināšana, efektīvi pārdalot kopējo labumu un sabalansējot valsts ienākumus ar izdevumiem.

Saeima uzskata, ka vairāku konstitucionālo vērtību savstarpējas mijiedarbības gadījumā likumdevējam ir rīcības brīvība noteikt atbilstošāko risinājumu. Tiesiskās paļāvības mehāniska aizsardzība gadījumos, kad tā nonāktu pretrunā ar citām konstitucionālajām vērtībām, nevarot būt absolūta.

Papildus jau minētajiem argumentiem par apstrīdēto normu nepieciešamību un samērību Saeima norāda, ka tiesiskās paļāvības princips šajā gadījumā skatāms arī vienlīdzības principa kontekstā, proti, vienai personu grupai piešķirto „labumu” neaizskaršana vai palielināšana automātiski nozīmē citas personu grupas materiālā stāvokļa lielāku pasliktināšanu. Līdz ar to neesot pieļaujams, ka atalgojuma samazinājums skartu visus publiskajā sektorā nodarbinātos, taču neskartu tiesu varas pārstāvjus un lielāks atalgojuma samazinājums būtu piemērojams citiem publiskajā sektorā nodarbinātajiem. Izvērtējot arī citu valstu – Čehijas, Kanādas un Lietuvas pieredzi tiesnešu atalgojuma jautājumu risināšanā, Saeima esot nonākusi pie secinājuma, ka atbilstoši šo valstu tiesu praksei tiesnešu

atalgojuma samazinājums nepārkāpj nedz tiesnešu neatkarības principu, nedz tiesiskās paļāvības principu.

Saeima lūdz atzīt apstrīdētās normas par atbilstošām Satversmei.

4. Tieslietu ministrija norāda, ka likumprojektu „Grozījumi likumā „Par tiesu varu”” (2008. gada 14. novembra likuma redakcijā) vajadzējis izstrādāt nedēļas laikā, jo tas esot virzīts izskatīšanai Ministru kabineta sēdē vienlaikus ar citiem 2009. gada budžeta paketes likumprojektiem. Neraugoties uz tieslietu ministra iebildumiem, Ministru kabinets šo likumprojektu esot akceptējis.

Tieslietu ministrija uzskata, ka uz tiesiskās paļāvības principa aizskārumu var atsaukties tikai tādā gadījumā, ja likumdevēja iepriekš noteiktais tiesiskais regulējums būtu radījis pamatu tiesiskajai paļāvībai. Turklāt tiesiskās paļāvības princips esot aplūkojams kontekstā ar samērīguma principu. Tiesiskās paļāvības principa piemērošanā nozīme esot arī tam, vai personas paļaušanās uz tiesību normu ir likumīga, pamatota un saprātīga, kā arī tam, vai tiesiskais regulējums pēc savas būtības ir pietiekami noteikts un nemainīgs, lai tam varētu uzticēties. Sakarā ar ekonomiskās situācijas nestabilitāti likuma normas, kas noteic tiesneša atalgojuma aprēķināšanas kārtību 2008. un 2009. gadā, esot vairākkārt grozītas. Prasībai pēc tiesību normas atbilstības sistēmai un tagadnes vērtējumiem esot prioritāra nozīme salīdzinājumā ar tiesiskās stabilitātes principu un līdzšinējās prakses stingru ievērošanu pat tad, kad tā vairs nav pieņemama.

Tieslietu ministrija norāda, ka, ievērojot samērīguma principu, nav pieļaujama tāda situācija, ka atalgojuma samazinājums skar visus publiskajā sektorā nodarbinātos, izņemot tiesu varas pārstāvjus. Šādā gadījumā citās valstiski svarīgās jomās būtu jānosaka vēl lielāks finansējuma samazinājums. Salīdzinot tiesnešu interešu aizskārumu, kas radies, samazinot viņu atlīdzību, ar visas sabiedrības interešu aizskārumu šajā pašā situācijā un pieņemot, ka, piemēram, valsts pārvaldē vai sociālajā sfērā būtu nepieciešams vēl vairāk samazināt finanšu līdzekļus, varot izdarīt secinājumu, ka lēmums par tiesnešu atalgojuma samazinājumu pieņemts, ievērojot samērīguma principu.

Vienlaikus Tieslietu ministrija norāda uz negatīvajām sekām, kas saistītas ar tiesnešu atalgojuma samazinājumu. Negatīvās sekas varot izpausties gan kā apgrūtināta kvalificētu tiesneša amata kandidātu piesaiste darbam tiesneša profesijā, gan kā nelabvēlīga ietekme uz tiesu varas prestižu. Kontekstā ar pirmo aspektu Tieslietu ministrija informē, ka periodā no 2004. gada līdz 2009. gadam visu laiku esot bijušas vakantas tiesnešu amata vietas. Proti, neesot bijis iespējams nodrošināt efektīvam tiesu un zemesgrāmatu nodaļu darbam nepieciešamo tiesnešu skaitu. Tieslietu ministrija pauž viedokli, ka konkurētspējīgs atalgojums ir būtisks kvalificētu tiesneša amata kandidātu atlases nosacījums, kā arī stimuls augsti kvalificētu profesionāļu motivācijai palikt darbā tiesā, nevis meklēt citu, labāk atalgotu amatu.

Saeimas noteiktais tiesnešu skaits neesot nodrošināts vairāku gadu garumā. Turklāt tiesu darba apjoms un tiesās saņemto lietu skaits nemitīgi pieaugot. Īpaši straujš civillietu skaita pieaugums bijis vērojams 2008. un 2009. gadā. Piemēram, 2009. gadā rajonu (pilsētu) tiesās saņemto civillietu skaits salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu esot pieaudzis gandrīz par 100 procentiem. Tādējādi, ņemot vērā lielo darba apjoma pieaugumu, likumdevējs esot atstājis nemainīgu tiesneša amatalgas apmēru, kas potenciāli patiešām varot radīt minētās negatīvās sekas, kā arī pamatu lietu izskatīšanas termiņu pieaugumam.

Tieslietu ministrija norāda, ka, no vienas puses, tiesneši ir tie, kas veido un uztur tiesu varas prestižu, pieņemot taisnīgus un pamatotus tiesu spriedumus, bet, no otras puses, tiesu varas prestižs ir pamats tiesneša profesijas izvēlei. Tātad, ja tiesneša profesija netiek pienācīgi atalgota, krītas ne vien tiesneša, bet arī tiesu varas prestižs. Izpildvara un likumdevējs, pieņemot lēmumus par tiesu varai nepieciešamajiem budžeta līdzekļiem, nepastarpināti un tieši ietekmējot tiesu varas finansējumu un līdz ar to – efektīvu tiesu varas funkcionēšanu. Tas apstāklis, ka ar tiesu darbu saistītus lēmumus izpildvara un likumdevējs var pieņemt, neievērojot tiesu varas pārstāvju izteiktos iebildumus, varētu būt par pamatu visu valsts varas atzaru līdzvērtības principa īstenošanas apšaubīšanai.

Papildus tam Tieslietu ministrija vērš uzmanību uz to, ka tiesnešu amatalgas samazinājums varētu radīt sociālas sekas. Minētais varētu negatīvi ietekmēt

tautsaimniecību un sabiedrību kopumā, jo pieaugtu lietu izskatīšanas termiņi tiesās.

Tomēr Tieslietu ministrija secina, ka tiesnešu atalgojuma samazinājums pats par sevi nepārkāpj nedz tiesnešu neatkarības principu, nedz tiesiskās palāvības principu un ir atbilstošs vienlīdzības un samērīguma principiem.

Secinājumu daļa

5. Satversmes tiesas kompetence izskatīt šo lietu netiek apstrīdēta, tomēr minētā jautājuma īpašais raksturs liek izvērtēt un pamatot Satversmes tiesas tiesības.

Viens no Satversmes 1. pantā nostiprinātās demokrātiskās valsts pamatprincipiem ir varas dalīšanas princips, kas sevī ietver tiesu varas kontroli pār likumdevēja un izpildu varu. Ārpus tiesu varas kontroles nevar palikt neviena no tiesību normām vai izpildvaras darbībām, ja tās aizskar kādas personas intereses [sk. *Satversmes tiesas 1999. gada 9. jūlija sprieduma lietā Nr. 04-03(99) secinājumu daļas 1. punktu*]. Tiesu varai kopumā un Satversmes tiesai kā tās sastāvdaļai jānodrošina pēc iespējas pilnīga abu pārējo varas atzaru kontrole (sk. *Satversmes tiesas 2002. gada 22. februāra sprieduma lietā Nr. 2001-06-03 secinājumu daļas 1.2. punktu*).

Izvērtējot Satversmes tiesai Satversmes 85. pantā piešķirto kompetenci izskatīt lietas par likumu atbilstību Satversmei, secināms, ka Satversmes tiesa izšķir specifiskus strīdus par tiesību normu atbilstību augstāka juridiskā spēka normām (sk. *Satversmes tiesas 2006. gada 20. decembra sprieduma lietā Nr. 2006-12-01 9.2. punktu*).

Satversmes tiesa, izvērtējot likumu atbilstību Satversmei, īsteno konstitūcijas virsvadības principu, tādējādi nodrošinot konstitucionālo taisnīgumu. Nedz Satversme, nedz Satversmes tiesas likums nedod Satversmes tiesai tiesības atteikties izvērtēt kāda likuma vai citas tiesību normas atbilstību Satversmei, tāpat

kā nevienam nedod tiesības liegt tiesai īstenot savu funkciju vai ierobežot tiesu tās funkcijas īstenošanā.

Līdz ar to Satversmes tiesa ir kompetenta izvērtēt citu varas atzaru pieņemto lēmumu konstitucionalitāti arī gadījumos, kad šie lēmumi skar tiesu varu.

6. Pieteikumos ietverts prasījums izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 1., 83. un 107. pantam. Apstrīdēto normu atbilstība tiesiskās paļāvības principam, kas izriet no Satversmes 1. panta, šīs lietas ietvaros ir vērtējama kopsakarā ar Satversmes 83. pantā ietverto tiesneša neatkarību. Tāpat arī atbilstība Satversmes 107. pantā ietvertajām tiesībām saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu attiecībā uz tiesnešiem ir vērtējama, ievērojot Satversmes 83. pantā ietverto neatkarības prasību. Līdz ar to visupirms ir nepieciešams atklāt Satversmes 83. panta saturu, tāpēc Satversmes tiesa sākumā izvērtēs apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 83. pantam.

I

7. Satversmes 83. pants noteic: “Tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam padoti.” Šajā konstitucionālajā normā noteiktā tiesnešu un tiesas neatkarība ir viens no demokrātiskas un tiesiskas valsts pamatprincipiem.

„Latvijas Satversmes un demokrātisko valstu konstitūciju autori visā pasaulē pagēr neatkarīgu tiesu varu un īpašu tiesneša statusu ne jau tādēļ, ka kādam tā vienkārši patiktu, bet tādēļ, ka tā ir absolūti nepieciešama demokrātiskas tiesiskas valsts sastāvdaļa” (*Endziņš A. Tiesu sistēmas un politikas saskarsme un dinamika. Jurista Vārds, 2002. gada 7. maijs, Nr. 9*).

Tiesu varas uzdevums ir gādāt par to, lai, spriežot tiesu, tiktu nodrošināta valsts konstitūcijas, likumu un citu tiesību aktu īstenošana, tiesiskuma principa ievērošana, kā arī tiktu aizsargātas cilvēka tiesības un brīvības (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. 2007-03-01 26. punktu*).

Tiesas un tiesnešu neatkarība nav pašmērķis, bet gan līdzeklis demokrātijas un tiesiskuma nodrošināšanai un stiprināšanai, kā arī obligāts priekšnosacījums

tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanai, tāpēc Satversmes 83. pantā ietvertais tiesas un tiesnešu neatkarības princips jāaplūko kopsakarā ar Satversmes 1. pantu, kas ietver tiesiskuma un varas dalīšanas principu, un Satversmes 92. panta pirmo teikumu, kas paredz personas tiesības aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.

7.1. Satversmes 92. pantā minētais jēdziens „taisnīga tiesa” ietver divus aspektus, proti, “taisnīga tiesa” kā neatkarīga un objektīva tiesu varas institūcija, kas izskata lietu, un „taisnīga tiesa” kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā lieta tiek izskatīta. Ar Satversmes 83. pantā ietverto tiesnešu neatkarības principu saistīts pirmais aspekts (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 4. februāra sprieduma lietā Nr. 2002-06-01 secinājumu daļas 1. punktu*).

Starptautiskajos dokumentos noteiktā prasība pēc tiesnešu neatkarības ietilpst tiesību uz taisnīgu tiesu saturā. Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 6. pants noteic, ka ikvienam ir tiesības „uz taisnīgu un atklātu lietas savlaicīgu izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā ar likumu noteiktā tiesā”. Līdzīgi formulēts arī ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 14.pants.

Bez jau minētajiem Latvijas Republikas ratificētajiem starptautiskajiem dokumentiem pastāv virkne starptautisko institūciju izstrādātu dokumentu, kas pieņemti, lai dalībvalstis savos likumos un praksē vadītos no tajos ietvertajiem principiem, piemēram, Apvienoto Nāciju Tiesu varas neatkarības pamatprincipi (*sk.: Apvienoto Nāciju Tiesu varas neatkarības pamatprincipi // Latvijas Vēstnesis, 1995. gada 28. septembris, Nr. 148*), Eiropas Padomes Ministru Komitejas 1994. gada 13. oktobra rekomendācija Nr. R (94)12 par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un lomu [*Recommendation No. R (94) 12 of the Committee of Ministers to Member States On Independence, Efficiency and Role of Judges*], Eiropas Padomes Eiropas tiesnešu konsultatīvās padomes viedoklis Nr. 1 par tiesu varas neatkarības un tiesnešu neatceļamības prasībām (*CCJE Opinion No 1 on standards concerning the independence of the judiciary and the irremovability of judges*), Eiropas harta „Par tiesnešu statusu” (*European Charter on the Status of*

Judges, Council of Judges, 8–10 July 1998), Starptautiskās tiesnešu asociācijas 1999. gadā apstiprinātā Vispārējā tiesnešu harta (*Universal Charter of the Judge adopted by the Central Council of the International Association of Judges in 1999*), Eiropas tiesnešu asociācijas 1998.gadā apstiprinātā Eiropas tiesnešu harta (*Judges' Charter in Europe adopted by the European Association of Judges on March 20, 1993*). Lai gan minētie dokumenti uzskatāmi tikai par vadlīnijām, tie uzliek stingrus morālus un politiskus pienākumus valstīm un ir izmantojami kā līdzeklis tiesnešu neatkarības kritērija satūra noskaidrošanai.

Analizējot Konvencijas 6. panta pirmās daļas pirmajā teikumā ietvertā jēdziena “neatkarīga tiesa” saturu, Eiropas Cilvēktiesību tiesa secinājusi, ka jāņem vērā vairāki kritēriji, piemēram, kārtība, kādā attiecīgās institūcijas locekļi tiek iecelti amatā, termiņš, uz kādu tie tiek iecelti, garantijas pret ārējo ietekmi, ārējo neatkarības pazīmju esamība (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas sprieduma lietā Campbell and Fell v. The United Kingdom 78. §, sprieduma lietā Langborger v. Sweden 32. §, sprieduma lietā Bryan v. The United Kingdom 37. § un sprieduma lietā Coeme and others v. Belgium 120. §*). Tiesnešu neatkarība ir svarīga visiem, kas vēršas tiesā un rēķinās ar taisnīgumu tiesas spriešanā.

Tādējādi cilvēka tiesību efektīva īstenošana nav iespējama, ja tiesneši nav neatkarīgi.

7.2. Viens no demokrātiskas valsts principiem ir tiesiskuma princips. Tikai neatkarīga tiesu vara var nodrošināt taisnīgu tiesas procesa rezultātu, kas ir tiesiskuma pamats.

Prasība, ka tiesnešiem jābūt pasargātiem no jebkādas nepamatotas iejaukšanās tiesas spriešanā un tiesnešu pienākumu pildīšanā, ir ne vien pamatota un saprātīga, bet pat būtiska tiesiskuma nosargāšanai. ANO Ekonomisko un sociālo lietu padome Tiesnešu uzvedības Bangaloras principu (turpmāk – Bangaloras principi) preambulā ir norādījusi: lai tiesas pildītu savu konstitucionālās valsts iekārtas un tiesiskuma aizsardzības uzdevumu, ir svarīga kompetenta, neatkarīga un taisnīga tiesu vara (*sk.: Bangalore Principles of Judicial Conduct, 29 April, 2003, United Nations Commission on Human Rights*

resolution 2003/43, Preamble). Tiesnešu neatkarības nodrošināšanā ir ieinteresēts ikviens, attiecībā uz kuru tiek spriesta tiesa.

Tādējādi tiesnešu neatkarība garantē tiesiskuma nosargāšanu sabiedrības un valsts interesēs.

7.3. Tikai tādā valstī, kurā varas dalīšanas princips garantē valsts varas atzaru līdzsvaru un savstarpēju kontroli, novēršot jebkura atzara uzkundzēšanās tendences, sekmējot varas mērenību un līdz ar to nodrošinot patiesi neatkarīgu tiesu varu, ir iespējams nodrošināt tiesnešu neatkarību.

Varas dalīšanas mērķis ir saglabāt personas brīvības garantijas, lai nepieļautu demokrātiskas tiesiskas valsts modeļa aizstāšanu ar autoritāru režīmu vai vienas personas patvaldību. Tiesiskā valstī varas dalīšanas princips garantē valsts varas atzaru līdzsvaru un savstarpējo kontroli. Tieši tas dod iespēju tiesnešiem pienācīgi pildīt savus pienākumus.

Tādējādi prasība pēc tiesnešu neatkarības ir cieši saistīta ar tiesu varas neatkarību un tāpat arī ar varas dalīšanas principa īstenošanu.

8. Satversmes tiesai ir jāizvērtē, vai tiesneša darba samaksas noteikšana ietilpst Satversmes 83. pantā ietvertā tiesnešu neatkarības principa saturā.

Analizējot tiesneša neatkarības konstitucionālo pamatu, mērķus un nozīmi, Satversmes tiesa jau norādīja, ka nav iespējams nodrošināt nepieciešamo tiesneša neatkarību, ja pati tiesu vara kopumā nav brīva no izpildvaras vai likumdevēja nepamatotas ietekmes vai politiska spiediena.

8.1. Apvienoto Nāciju Tiesu varas neatkarības pamatprincipi noteic, ka ikvienas valsts pienākums ir nodrošināt pietiekamus resursus, lai tiesu varai būtu iespēja pienācīgi veikt savas funkcijas (*sk.: Apvienoto Nāciju Tiesu varas neatkarības pamatprincipi // Latvijas Vēstnesis, 1995. gada 28. septembris, Nr. 148, 7.§*). ANO Ekonomisko un sociālo lietu padome savā 1989. gada 24. maija rezolūcijā Nr. 1989/60 norādījusi, ka valstīm īpaša uzmanība jāpievērš tiesu varas funkcionēšanai nepieciešamajiem resursiem, tostarp nosakot

pietiekamu, izskatāmo lietu daudzumam atbilstošu tiesnešu skaitu, nodrošinot tiesām nepieciešamo darbinieku atbalstu un tehniskos līdzekļus, paredzot tiesnešiem atbilstošu personisko drošību un atalgojumu (*sk.: Procedures for the effective implementation of the Basic Principles on the Independence of the Judiciary, ECOSOC resolution 1989/60 of 24 May 1989*).

Ievērojot Satversmē ietvertu varas dalīšanas principu un prasību pēc tiesnešu neatkarības, kā arī citas starptautiski atzītās prasības, likumdevējs likuma „Par tiesu varu” 10. un 117. pantā attiecīgi ir noteicis, ka tiesu sistēma tiek finansēta no valsts budžeta. Valsts, paredzot atbilstošu finansējumu, garantē efektīvu personas tiesisko aizsardzību kompetentā un neatkarīgā tiesā. Tāpēc Satversmei atbilstošs ir tikai tāds tiesu varas finansējums, kas nodrošina šo pienākumu izpildi.

No vienas puses, ievērojot to, ka budžets ir valsts politikas īstenošanas līdzeklis un lēmumus par valsts budžetu var pieņemt tikai un vienīgi likumdevējs, bet, no otras puses, rēķinoties ar to, ka tiesas darbības nodrošināšanai nepieciešamo resursu apjomu visobjektīvāk var prognozēt tieši pašas tiesu varas institūcijas, ir jāatrod saprātīgs līdzsvars starp tiesu varas garantijām un budžeta iespējām.

Likumdevējam, pirms tas pieņem lēmumus par tiesu darbību – gan budžeta, gan citos ar tiesas funkciju izpildi saistītos jautājumos, ir jādod iespēja tiesu varai vai neatkarīgai institūcijai, kas pārstāv tiesu varu, ja tāda institūcija ir izveidota, izteikt savu viedokli par jautājumiem, kas ietekmē tiesu darbību. Arī Tieslietu ministrija norāda: tāda situācija, ka ar tiesu darbu saistītus lēmumus var pieņemt, neievērojot tiesu varas pārstāvju izteiktos iebildumus, „var būt pamats visu valsts varas atzaru līdzvērtības principa īstenošanas apšaubīšanai” (*lietas materiālu 2. sēj. 20. lpp.*). Demokrātiskā valstī varas dalīšanas princips ne tikai nošķir varas atzarus, bet ietver arī prasību pēc to savstarpējas sadarbības, jo visu varas atzaru kopējais mērķis ir demokrātijas stiprināšana tautas interesēs. Ja likumdevējs objektīvu iemeslu dēļ nevar piekrist tiesu varas viedoklim, tad tam savs lēmums ir jāpamato.

8.2. Satversmes tiesa piekrīt Saeimas atbildes rakstā norādītajam, ka „tiesu neatkarības principu nevar saistīt tikai ar tiesnešiem normatīvajos aktos noteikto darba samaksas apmēru, bet šī principa ievērošana jāvērtē kompleksi un sistēmiski” (*lietas materiālu 1. sēj. 94. lpp.*).

Tiesnešu neatkarība ir saistīta ar vairākām šādām garantijām: tiesneša amatā atrašanās garantijas (tiesnešu iecelšanas vai apstiprināšanas kārtība, iecelšanai nepieciešamā kvalifikācija, amata saglabāšanas garantijas, nosacījumi paaugstināšanai amatā un pārcelšanai citā amatā, pilnvaru apturēšanas un izbeigšanas nosacījumi), tiesneša neaizskaramība, finansiālā drošība (sociāla un materiāla rakstura garantijas), tiesneša institucionālā (administratīvā) neatkarība un tiesu varas faktiskā neatkarība no izpildvaras vai likumdevēja politiskās ietekmes. Visas šīs garantijas ir cieši saistītas, un, ja kaut viena no tām tiek nesamērīgi ierobežota, tad tiek pārkāpts tiesnešu neatkarības princips un līdz ar to apdraudēta tiesas pamatfunkciju veikšana un cilvēka tiesību un brīvību nodrošināšana.

Viena no tiesnešu neatkarības garantijām ir tiesneša finansiālā drošība. Konstitucionālajā doktrīnā norādīti vairāki tiesnešu finansiālās drošības aspekti, bet visās demokrātiskajās valstīs tiesnešu finansiālā drošība nepārprotami ir atzīta par vienu no būtiskākajiem tiesnešu neatkarības nodrošināšanas elementiem (*sk., piemēram, Čehijas Republikas Konstitucionālās tiesas 2005. gada 14. jūlija spriedumu lietā Pl. US 34/04*).

Kā secinājusi Lietuvas Konstitucionālā tiesa, demokrātiskās valstīs ir vispāratzīts tas, ka tiesnesim, kam jāizvērtē sabiedrībā radušies tiesiskie strīdi, tostarp arī strīdi starp personām un valsti, jābūt ne vien augsti profesionāli kvalificētam un ar nevainojamu reputāciju, bet arī materiāli neatkarīgam un jājūtas drošam par savu nākotni (*sk. Lietuvas Republikas Konstitucionālās tiesas 2001. gada 12. jūlija sprieduma lietā Nr. 13/2000-14/2000-20/2000-21/2000-22/2000-25/2000-31/2000-35/2000-39/2000-8/01-31/01* 4.5. punktu <http://www.lrkt.lt/dokumentai/2001/r010712.htm>). Valstij ir pienākums noteikt tiesnešiem tādu atalgojumu, kas atbilstu tiesneša statusam, funkcijām un

atbildībai. Tiesnešu atalgojuma aizsardzība ir viena no tiesnešu neatkarības garantijām.

Arī starptautisko institūciju izstrādātajos dokumentos norādīts, ka tiesnešu neatkarība ir saistāma ar tiesnešu atalgojumu un citām materiālajām un finansiālajām garantijām.

ANO Cilvēktiesību komiteja 32. Vispārējā komentārā norādījusi, ka dalībvalstīm ir jāveic noteikti pasākumi tiesnešu neatkarības garantēšanai un tiesnešu aizsargāšanai no jebkāda veida politiskas ietekmes tiesnešu lēmumu pieņemšanas procesā, citastarp arī nosakot tiesnešu atalgojumu (*sk.: International Covenant on Civil and Political Rights, Article 14, General Comment No. 32, para. 19*).

Apvienoto Nāciju Tiesu varas neatkarības pamatprincipi, kas formulēti, lai palīdzētu dalībvalstīm veikt savu uzdevumu – nodrošināt un veicināt tiesu varas neatkarību, paredz citastarp arī to, ka atbilstošam atalgojumam jābūt nodrošinātam ar likumu (*sk.: Apvienoto Nāciju Tiesu varas neatkarības pamatprincipi, 11. punkts // Latvijas Vēstnesis, 1995. gada 28. septembris, Nr. 148*).

Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendācijas Nr. R (94)12 III princips “Pienācīgi darba apstākļi”, konkrēti, tā 1.”b” punkts noteic: „Lai dotu tiesnešiem iespēju strādāt efektīvi, tiem ir jānodrošina pienācīgi darba apstākļi, it īpaši garantējot, ka tiesneša statuss un atalgojums ir samērojams ar viņa profesijas prestižu un pienākumu apjomu” [*Recommendation No. R (94) 12, Principle III, para. 1.b*].

Eiropas hartas „Par tiesnešu statusu” 6.1. punkts paredz: „Tiesneša algai ir jābūt tik lielai, lai tā pasargātu tiesnešus no iespējam izdarīt uz viņiem spiedienu, ar to ietekmētu viņu lēmumus un uzvedību tiesā, tādējādi vājinot viņu neatkarību un taisnīgumu” (*European Charter on the Status of Judges, para. 6.1*).

1999. gadā Starptautiskās tiesnešu asociācijas pieņemtās Vispārējās tiesnešu hartas 13. pants noteic: „Tiesnesim ir jāsaņem pietiekams atalgojums, kas nodrošinātu viņam patiesu ekonomisko neatkarību. Atalgojums nedrīkst būt atkarīgs no tiesneša darba rezultātiem un tiesneša pilnvaru termiņa laikā nedrīkst tikt samazināts” (*Universal Charter of the Judge, para. 13*).

Tādējādi pienācīga darba samaksa ietilpst Satversmes 83. pantā ietvertā tiesnešu neatkarības principa saturā.

9. Satversmes tiesa jau secināja, ka pienācīgs atalgojums ietilpst tiesneša neatkarības saturā. Taču, kā izriet no šajā spriedumā jau minētajiem starptautisko institūciju izstrādātajiem dokumentiem, tiesneša atalgojumam jābūt samērojamam ar viņa profesijas prestižu un atbildības apjomu. Savukārt ANO Ekonomisko un sociālo lietu padome Bangaloras principu preambulā ir norādījusi: lai tiesas pildītu savu uzdevumu – aizsargātu konstitucionālo valsts iekārtu un tiesiskumu, ir svarīga ne tikai neatkarīga un taisnīga, bet arī kompetenta tiesu vara (*sk.: Bangalore Principles on Judicial Conduct, Preamble*).

Ievērojot tiesneša statusu un to, ka tiesnesis īsteno tiesas spriešanas funkciju, likumdevējam ir ne vien tiesības, bet arī pienākums noteikt viņam kā tiesu varas īstenotājam īpašas kompetences, kvalifikācijas un pieredzes prasības, kā arī ierobežojumus, kas vērsti uz tiesneša neatkarības nodrošināšanu. Likumā „Par tiesu varu” ir noteiktas tiesnesim izvirzāmās prasības, tiesneša tiesības un pienākumi, kā arī ierobežojumi. Savukārt atbilstoši likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 7. panta trešajai daļai tiesnešiem ir atļauts savienot valsts amatpersonas statusu tikai ar amatu, kuru viņi ieņem saskaņā ar likumu vai Saeimas apstiprinātajiem starptautiskajiem līgumiem, Ministru kabineta noteikumiem un rīkojumiem un pedagoga, zinātnieka, profesionāla sportista vai radošo darbu.

Kanādas Augstākā tiesa ir norādījusi, ka attiecībā uz tiesnešu darba samaksas noteikšanu ir būtisks ne tikai tiesneša un tiesas neatkarības jautājums. Šai prasībai ir vēl divi mērķi: 1) sekmēt tiesas produktivitāti, jo visticamākais un reālākais pieņēmums ir tas, ka tiesneši, kuri finansiālajā ziņā jūtas droši, ar lielāku atdevi pildīs savus pienākumus; 2) tiesneša amatam piesaistīt spējīgus juristus ar nevainojamu reputāciju (*sk. Kanādas Augstākās tiesas 1997. gada 18. septembra spriedumu lietā Reference re Remuneration of Judges of the Provincial Court of Prince Edward Island, [1997] 3 S.C.R. 3*).

Dažu valstu konstitūcijās vai konstitucionālajos likumos ir ietvertas arī īpašas prasības attiecībā uz tiesneša atalgojumu. Piemēram, Polijas Konstitūcijas 178. panta otrā daļa noteic, ka tiesnešu algām jābūt atbilstošām “amata godam” un pienākumu apjomam, Grieķijas Konstitūcijas 88. pants noteic, ka tiesnešu atalgojumam jābūt samērojamam ar tiesneša amatu.

Ir tikai pamatoti un saprātīgi atalgojumu noteikt atbilstoši ar amata nozīmīgumu saistītajai atbildībai un noslodzei, neatkarības prasībai, no amata izrietošajiem ierobežojumiem, kā arī konkrētā amata rangam konstitucionāli tiesiskajā iekārtā. Piemēram, Satversmes tiesa, vērtējot Saeimas deputātu atalgojumu, ir atzinusi:

„Deputāta atalgojumam jāatbilst ar amata nozīmīgumu saistītajai atbildībai un noslodzei, kā arī šā amata rangam konstitucionāli tiesiskajā iekārtā. [...] Turklāt jāņem vērā ierobežojumi, ko deputātu saimnieciskajai darbībai nosaka Satversme un Korupcijas novēršanas likums.” Deputāta atalgojums „vispirms ir viņa neatkarības garantija” (*Satversmes tiesas 2002. gada 22. februāra sprieduma lietā Nr. 2001-06-03 secinājumu daļas 5.1. un 6.1. punkts*).

Arī tiesnešu atalgojuma mērķis ir gan neatkarības nodrošināšana, gan likumā noteikto ierobežojumu daļēja kompensēšana. Bez tam jāievēro, ka tiesības uz taisnīgu tiesu, likumu precīzu interpretēšanu un Satversmes vērtību aizsardzību nespēj nodrošināt tiesnesis, kurš ir neatkarīgs, bet nav pietiekami kvalificēts.

Nenoliedzami, ka valsts interesēs ir nodrošināt ne tikai neatkarīgu un kompetentu tiesnešu pietiekamu skaitu, bet arī citu neatkarīgu un kompetentu amatpersonu darbību. Satversmes tiesa piekrīt Ministru kabineta norādītajam, ka Latvijas Bankas prezidentam, viņa vietniekam, Latvijas Bankas padomes locekļiem un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas priekšsēdētājam, viņa vietniekiem un padomes locekļiem ir jābūt gan neatkarīgiem, gan kompetentiem (*sk. lietas materiālu 7. sēj. 66.–71. lpp.*). Tomēr šīs nav vienīgās amatpersonas, kuru kompetencē un neatkarībā ir ieinteresēta valsts un sabiedrība.

Ievērojot tiesneša pilnvaras, viņam izvirzītās kvalifikācijas un kompetences prasības, kā arī tiesneša lēmumu ietekmi un nozīmi, tiesneša amatam vajadzētu būt jurista karjeras augstākajam posmam. Šo amatu atbilstoši likumdevēja

noteiktajām prasībām var ieņemt tikai pēc 30 gadu vecuma sasniegšanas. Lai zināmu pieredzi ieguvis jurists mainītu darbu un šādā vecumā uzsāktu tiesneša karjeru, viņam ir nepieciešama ne vien obligātā kvalifikācija, pieredze un iekšējā pārlicība, bet arī attiecīgs finansiālais nodrošinājums un garantijas.

Tādējādi prasība nodrošināt tiesnesim pienācīgu atalgojumu ir saistīta ne tikai ar tiesneša neatkarības principu, bet arī ar tiesnesim izvirzītajām kvalifikācijas un kompetences prasībām un noteiktajiem ierobežojumiem.

10. Lai konstatētu, vai apstrīdētās normas aizskar tiesneša neatkarību, nepieciešams izvērtēt, vai Satversmes 83. pants ietver aizliegumu samazināt tiesnešu darba samaksu.

Satversmes 83. pants noteic, ka „tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam padoti”. Tādējādi šajā normā *expressis verbis* nav ietverts aizliegums samazināt tiesneša darba samaksu. Satversmes tiesa jau norādīja, ka Satversmē iekļautā tiesnešu neatkarības principa apjoms un saturs tiek izvērtēts ne tikai kopsakarā ar citām Satversmes normām un principiem, bet arī ņemot vērā Latvijas starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā.

10.1. Eiropas tiesnešu hartā norādīts, ka viens no tiesnešu neatkarības principiem ir tāds, ka „tiesnešu algām jābūt atbilstošām (pietiekamām), lai nodrošinātu to, ka tiesneši bauda patiesu ekonomisku neatkarību, un tās nevar tikt samazinātas laikā, kamēr tiesnesis ieņem attiecīgo amatu” (*Judges' Charter in Europe, para. 8*). Aizliegums samazināt tiesnešu atalgojumu atsevišķās valstīs (piemēram, Amerikas Savienotajās Valstīs, Austrālijā) ir noteikts konstitūcijā tiešā veidā.

Piemēram, ASV Konstitūcijas 3. panta pirmajā daļā jau kopš 18. gadsimta beigām tieši ietverts aizliegums samazināt tiesneša atlīdzību viņa pilnvaru laikā. ASV Augstākā tiesa 1920. gadā savā spriedumā norādīja, ka šīs normas pamatmērķis ir nevis dot labumu tiesnešiem, bet piesaistīt tiesām piemērotus un atbilstošus juristus un nodrošināt tiesas darbības un spriešanas neatkarību. Viss, kas tiesnešiem tiek atņemts no tā, kas viņiem bijis solīts, ir attiecināms uz

konstitūcijā ietvertu aizliegumu [sk. *ASV Augstākās tiesas spriedumu lietā Evans v. Hatter* 532 U.S. 245 (1920) <http://supreme.justia.com/us/253/245/case.html>]. Tādējādi valsts pamatlikumā tieši ietvertais aizliegums samazināt tiesneša atalgojumu ir vērsts arī uz tiesnešu neatkarības aizsardzību.

10.2. No valsts vēstures un tradīcijām ir atkarīgs tas, kā tiek izprastas vispārīgas vērtības, tai skaitā tiesu varas neatkarība un demokrātija. Valstīs, kurās vēl nesēnā pagātnē valdīja viena partija, izpratne par to, ka tiesu varas neatkarība prasa to nošķirt no politiskās varas, ir īpaši grūti pieņemama (sk.: *The Cambridge Yearbook of European Legal Studies, Volume 4, 2001, p. 54*).

Jautājumu par tiesnešu atalgojuma samazināšanu, kā arī citus ar tiesnešu finansiālo drošību saistītus aspektus ir izvērtējušas ne tikai tās valstis, kurās vēsturisku iemeslu dēļ varētu būt diskusijas par tiesu varas neatkarības apjomu un saturu (Čehija, Krievija, Lietuva, Polija, Slovēnija), šis jautājums savulaik bijis aktuāls arī Austrālijā, Amerikas Savienotajās Valstīs, Kanādā, Vācijā un citur.

Minētajās valstīs konstitucionālās tiesas vai citas institūcijas, kas veic konstitucionālo uzraudzību, ir konstatējušas, ka tiesnešu algas situācijā, kad valstij ir finansiālas grūtības, īpaši jāpasargā no pārmērīgām un nelabvēlīgām svārstībām (sk. *Polijas Republikas Konstitucionālā tribunāla 2004. gada 18. februāra spriedumu lietā Nr. 12/03* http://www.trybunal.gov.pl/eng/summaries/documents/K_12_03_GB.pdf).

Tiesnešu sociālās un materiālās garantijas ir daļa no tiesnešu un tiesu neatkarības principa aizsargātajām garantijām. Tādējādi jebkurš mēģinājums samazināt atalgojumu vai sociālās garantijas tiesnešiem vai samazināt budžetu tiesām ir interpretējams kā tiesu varas neatkarības aizskārums (sk. *Lietuvas Republikas Konstitucionālās tiesas 1995. gada 6. decembra spriedumu lietā Nr. 3/95* <http://www.lrkt.lt/dokumentai/1995/n5a1206a.htm>). Tiesnesim ir neatņemamas tiesības uz nesamazināmu algu (sk. *Čehijas Republikas Konstitucionālās tiesas 1999. gada 15. septembra spriedumu lietā Pl. US 13/99*). Tāpēc nav pieļaujams samazināt tiesnešu algas ar mērķi izvairīties no budžeta deficīta (sk. *Kanādas Augstākās tiesas 1997. gada 18. septembra spriedumu lietā Reference re*

Remuneration of Judges of the Provincial Court of Prince Edward Island, [1997] 3 S.C.R. 3). Viena no tiesu varas neatkarības būtiskākajām garantijām, ko aizsargā konstitūcija, ir tiesnešu aizsardzība pret algas samazinājumu viņu pilnvaru laikā. Turklāt stabils tiesnešu ekonomiskais stāvoklis nodrošina viņiem arī augstu neatkarības pakāpi visplašākajā nozīmē (sk. *Slovēnijas Republikas Konstitucionālās tiesas 2009. gada 11. decembra sprieduma lietā U-I-159/08-18 33. punktu*).

Lai tiesneši efektīvi pildītu savas funkcijas, ievērojot neatkarības un kompetences prasības, kā arī noteiktos ierobežojumus, likumdevējs, ņemot vērā starptautisko institūciju izvirzītās prasības, kā atlīdzību viņiem ir paredzējis ne tikai konkrētu darba samaksu, bet arī sociālās un drošības garantijas utt. Līdz ar to samazināšanas aizliegums attiecas ne tikai uz tiesnešu darba samaksu.

Prasība nosargāt tiesnešu darba samaksu un citas garantijas izriet no tiesu un tiesnešu neatkarības principa, kura mērķis ir pasargāt tiesnešus no jebkādas ietekmes: no likumdevēja, izpildvaras, iestāžu un amatpersonu, dažādu organizāciju, komercstruktūru, juridisko un fizisko personu ietekmes.

Līdz ar to Satversmes 83. pants ietver aizliegumu samazināt tiesnešiem likumā noteikto atlīdzību viņu pilnvaru laikā.

10.3. Tiesneši nedzīvo sociālā vakuumā, un uz viņiem arī attiecas valstī pastāvošā konkrētā situācija, lai arī kas to būtu izraisījis – dabas katastrofa, ekonomiskā lejupslīde, valdības darbība vai bezdarbība, vai bezatbildīgi lēmumi. Tomēr aizliegums samazināt tiesnešu atlīdzību amata pildīšanas (pilnvaru) laikā nenozīmē to, ka būtu absolūti aizliegta jebkāda likumdevēja darbība, kas, iespējams, varētu nelabvēlīgi ietekmēt tiesnešu atalgojumu. Tiesneši arī ir pilsoņi, un viņu īpašais statuss un loma nepiešķir tiem imunitāti situācijās, kad valsts, risinādama sarežģīto situāciju, pieņem lēmumus attiecībā uz saviem iedzīvotājiem.

Arī citas konstitucionālās tiesas ir secinājušas, ka aizliegums samazināt tiesnešu atalgojumu nevar būt absolūts. Čehijas Konstitucionālā tiesa norādījusi, ka „tiesnešu atalgojuma pilnīga neaizskaramība būtu iluzora un pretēja elementāriem sociālās realitātes apstākļiem” [*Čehijas Republikas Konstitucionālās*

*tiesas 2005. gada 14. jūlija spriedums lietā Pl. US 34/04, tiesnešu Vojena Gutlera, Jana Musila un Pāvela Riketska (Vojen Guttler, Jan Musil, Pavel Rychetsky) atsevišķās domas]. Slovēnijas Konstitucionālā tiesa norādījusi: „Tiesnešu aizsardzība pret viņu algas samazināšanu nav absolūta, tomēr tā ietver nosacījumu, ka tiesnešu algu samazinājums ir attaisnojams vienīgi izņēmuma gadījumos, katrā no tiem ņemot vērā konkrētos apstākļus” (Slovēnijas Republikas Konstitucionālās tiesas 2009. gada 11. decembra spriedums lietā U-I-159/08-18). Lietuvas Konstitucionālās tiesas attīstītajā doktrīnā norādīts, ka „aizliegts algas samazināt, ja vien nepastāv īpaši apstākļi” (Lietuvas Republikas Konstitucionālās tiesas 2009. gada 15. janvāra spriedums lietā Nr. 15/98, 33/03). Kanādas Augstākā tiesa konstatē: „Īslaicīgs tiesnešu algu samazinājums ir pieļaujams ārkārtas ekonomiskajā situācijā” (Kanādas Augstākās tiesas 1997. gada 18. septembra spriedums lietā *Reference re Remuneration of Judges of the Provincial Court of Prince Edward Island*, [1997] 3 S.C.R. 3).*

Tiesu varai organiski jāiekļaujas sabiedrībā, un ir nepieciešams, lai sabiedrība to pieņemtu (akceptētu) un respektētu. Lai to panāktu un nodrošinātu, liela nozīme ir gan pašai tiesu varai, gan arī likumdevējam un izpildvarai. Tiesnešiem ir noteikti augsti uzvedības un ētikas standarti, kas uzliek zināmus ierobežojumus. Tomēr personai, izlemjot kļūt par tiesnesi, ir jārēķinās ar zināmiem profesijas standartiem. Sociālā solidaritāte ekonomiskās krīzes apstākļos nozīmē to, ka ikviens pilsonis uzņemas proporcionālu atbildību par smago krīzes seku novēršanu un savukārt valsts amatpersonas, tostarp tiesneši, ir solidāras ar valsts iedzīvotājiem.

Likumdevēja lēmums samazināt tiesnešu algas var pakļaut riskam tiesu neatkarību. Kanādas Augstākā tiesa ir norādījusi, ka lēmuma pieņemšana par tiesnešu atalgojuma samazināšanu dod likumdevējam teorētisku iespēju politiski ietekmēt tiesas ar ekonomisku manipulāciju palīdzību (*sk. Kanādas Augstākās tiesas 1997. gada 18. septembra spriedumu lietā Reference re Remuneration of Judges of the Provincial Court of Prince Edward Island*, [1997] 3 S.C.R. 3). Tomēr šī teorētiskā iespēja neļauj secināt un apgalvot, ka tiesnešu atalgojuma samazināšana jebkādos apstākļos būtu uzskatāma par tiesu varas ietekmēšanu un

tiesnešu neatkarības principa pārkāpumu. Arī tiesnešu atalgojuma nepamatota palielināšana teorētiski varētu tikt uzskatīta par tiesu varas ietekmēšanu.

Tādējādi īpašos apstākļos – ekonomiskās lejupslīdes situācijā, kad valsts ir spiesta veikt vispārēju atalgojuma samazinājumu no budžeta finansētajās institūcijās, no tiesnešu atalgojuma samazināšanas aizlieguma principa var atkāpties.

11. Izvērtējot, kādu likumdevēja rīcību tiesnešu darba samaksas noteikšanā aizliedz vai pieļauj Satversmē iekļautais tiesu un tiesnešu neatkarības princips, Satversmes tiesa apstrīdētās normas aplūko kopsakarā ar varas dalīšanas principu, neatkarības principu un jo īpaši tiesnešu finansiālo drošību.

Tiesu sistēma tiek finansēta no valsts budžeta. Ievērojot varas dalīšanas principu, tieši likumdevēja pienākums ir, izstrādājot attiecīgu normatīvo regulējumu, nodrošināt tiesnešiem Satversmes un starptautiskajām tiesnešu neatkarības prasībām atbilstošu atlīdzību – darba samaksu, sociālās un drošības garantijas. Demokrātiskā valstī nebūtu pieļaujams, ka tiesnešu algu noteiktu paši tiesneši vai izpildvara vai ka citu neatkarīgu iestāžu amatpersonu algu noteiktu izpildvara vai pati neatkarīgā iestāde. Tiesības noteikt tiesnešu darba samaksu, kaut arī šīs tiesības nav absolūtas, tomēr pieder likumdevējam. Tas, ka likumdevējs lemj par neatkarīgu iestāžu, tostarp tiesu, budžetu un amatpersonu atalgojumu, vēl nenozīmē, ka tiek aizskarta attiecīgo funkciju pildīšanai nepieciešamā neatkarība.

11.1. Pienācīga darba samaksa ir viens no tiesnešu finansiālās drošības elementiem. Finansiālā drošība tiesnešiem nepieciešama kā garantija pret ārējo ietekmi un kvalifikācijas nodrošināšanas garantija.

Finansiālās drošības individuālais līmenis (apjoms) ir atkarīgs no katras konkrētās personas (tiesneša) dzīvesveida. Valsts nevar uzņemties atbildību un tai arī nav jāuzņemas atbildība par tiesneša pārmērīgi lieliem tēriņiem un nesamērīgiem finansiālajiem plāniem. Tomēr nav pieļaujama tāda situācija, ka valsts samazina tiesneša atalgojumu tiktāl, ka tiesnesis, kas uzņēmis ar sava darba samaksu samērīgas finansiālās saistības, kļūst maksātnespējīgs un tādējādi

tiek apdraudēta viņa neatkarība. Valsts pienākums ir nodrošināt tiesnešu finansiālo drošību tādā līmenī, kas tiesnesim nepieciešams viņa amata pienākumu pildīšanai.

Tiesneša finansiālā drošība, kas ietver sevī pienācīgas atlīdzības, proti, darba samaksas, sociālo garantiju, tai skaitā pensijas, noteikšanu tiesnešiem, kalpo par pienācīgas tiesas spriešanas garantiju, dod pamatu izvirzīt tiesnesim augstas prasības un ļauj saglabāt uzticēšanos viņa kompetencei, neatkarībai un taisnīgumam.

Tādējādi finansiālā drošība ir viena no tiesnešu neatkarības neatņemamām sastāvdaļām.

11.2. Tiesnešu finansiālā drošība – tas nozīmē, ka tiesnesis ir drošs par to, ka atlīdzība, kāda noteikta brīdī, kad viņš sāk pildīt savus amata pienākumus, netiks samazināta un gadījumā, ja dzīvošanas izmaksas pieaugtu, atlīdzība tiks atbilstoši palielināta. Ja likumā nav ietverta kārtība, kādā darba samaksa automātiski pieskaņojas mainīgajām dzīvošanas izmaksām, tad likumā ir jāparedz cits mehānisms, kas šo saskaņu nodrošinātu. Latvijā likumdevējs ir paredzējis regulējumu, kas nodrošina tiesnešu atlīdzības reālās vērtības saglabāšanos gan ekonomiskās lejupslīdes, gan ekonomiskā uzplaukuma gadījumā.

Arī Kanādas Augstākā tiesa norādījusi uz aizliegumu samazināt reālo atlīdzības vērtību un nepieciešamību likumā paredzēt konkrētu tās nodrošināšanas kārtību. Likumdevēja bezdarbība, proti, atturēšanās palielināt tiesnešu darba samaksu atbilstoši reālo dzīvošanas izmaksu palielinājumam, ir pretrunā ar tiesnešu finansiālo drošību un uzskatāma par samazinājumu *de facto* (sk. *Reference re Remuneration of Judges of the Provincial Court of Prince Edward Island, [1997] 3 S.C.R. 3*). Līdzīgu secinājumu izdarījusi ASV Augstākā tiesa, savā spriedumā norādot, ka konstitūcija ir piešķīrusi likumdevējam tiesības noteikt atalgojumu un paļaujas uz ievēlēto tautas pārstāvju godprātīgumu un veselo saprātu. Ja likumā nav ietverta formula, kas notur tiesnešu atalgojumu likumdevēja noteiktajā līmenī attiecībā pret vidējo algu, tad likumdevējs nosaka tiesnešu atalgojumu un skaidru kārtību, kādā šis atalgojums tiks periodiski

palielināts [sk. *ASV Augstākās tiesas spriedumu lietā United States v. Will 449 U.S. 200 (1980)* <http://supreme.justia.com/us/449/200/case.html>].

Uz nepieciešamību ieviest regulējumu, kas nodrošinātu tiesnešu darba samaksas pieaugumu atbilstoši dzīvošanas izmaksām, ir norādījusi Eiropas Padomes Eiropas tiesnešu konsultatīvā padome viedokļa Nr. 1 62. pantā (sk.: *CCJE Opinion No 1, para. 62*). Tiesneša aizsardzība pret algas samazinājumu, ievērojot tās mērķi – nodrošināt tiesneša neatkarību, ir jāsaprot kā aizsardzība pret jebkādu iejaukšanos, kuras rezultātā varētu samazināties tā alga, ar kādu tiesnesis pamatoti bija rēķinājies, izvēloties tiesneša karjeru. Šis nosacījums attiecas kā uz tiesneša pamatalgas aizsardzību, tā arī uz papildu garantijām, kas ir tiesneša atlīdzības sastāvdaļa.

Tādējādi Satversmes 83. pants aizsargā tiesnešu atlīdzības faktisko vērtību, liekot to saglabāt.

11.3. Ne tikai tiesneša algas apjomam, bet arī tās stabilitātei ir būtiska nozīme tiesu varas neatkarības nodrošināšanā. ANO Cilvēktiesību komiteja 32. Vispārējā komentārā ir ietvērusi prasību valstīm pieņemt likumus, kuros paredzētas skaidras procedūras un objektīvi kritēriji tiesnešu atalgojuma noteikšanai (sk.: *International Covenant on Civil and Political Rights, Article 14, General Comment No. 32, para. 19*). Ievērojot finansiālās drošības mērķus, prasība noteikt skaidras procedūras un objektīvus kritērijus nozīmē ne tikai saprotamu un caurskatāmu, bet arī stabilu un ilgtspējīgu sistēmu. Čehijas Konstitucionālā tiesa norādījusi, ka „tiesnešu atalgojumam tā plašākajā izpratnē ir jābūt stabilai, nesamazināmai vērtībai, ko valdība vai likumdevējs nevarētu koriģēt un pārrēķināt tikai tāpēc, ka tiesnešu algas šķiet pārāk augstas salīdzinājumā ar citu valsts sektorā strādājošo algām vai citām profesiju grupām noteiktajām algām” (*Čehijas Republikas Konstitucionālās tiesas 2005. gada 14. jūlija spriedums lietā Pl. US 34/04*).

Ja likumdevējam tiktu dotas neierobežotas tiesības pēc savas politiskās izvēles ietekmēt tiesnešu algas, tiesas neatkarības jēdziens zaudētu jēgu, jo viena no tiesas un tiesnešu neatkarības sastāvdaļām ir algas stabilitāte.

Tādējādi finansiālo drošību rada tikai stabila atlīdzības sistēma.

11.4. Tiesu darbībai nepieciešamos finansiālos un materiālos apstākļus pasliktināt un tiesnešu atlīdzību samazināt ir iespējams vienīgi ar likumu īpašos izņēmuma gadījumos un īslaicīgi – tikmēr, kamēr valsts finansiālais un ekonomiskais stāvoklis ir sevišķi smags. Tomēr pat īpaši smagos ekonomiskos apstākļos ne tiesu finansējumu, ne arī tiesnešu atlīdzību nedrīkst samazināt tiktāl, ka tiesas vairs nespētu pildīt savu konstitucionālo funkciju – spriest tiesu. Tiesnešu neatkarības garantijas ir jānodrošina vienmēr – gan valstī radušās īpašās situācijas periodā, gan arī pēc tā beigām. Ņemot vērā varas dalīšanas principu un tiesnešu neatkarības principu, likumdevēja rīcības brīvība, lemjot par tiesnešu algas ierobežojumiem, ir citāda nekā rīcības brīvība, lemjot par ierobežojumiem citās publiskajās jomās.

Līdz ar to ir pieļaujama īslaicīga tiesnešu atlīdzības samazināšana, ja pastāv nopietni, sociāli attaisnojami iemesli un tā tiek samazināta, ievērojot Satversmē nostiprinātos principus.

11.5. Likumdevējs izstrādā tiesnešu atlīdzības tiesisko regulējumu. Šis regulējums jebkurā gadījumā ir komplekss risinājums, un tā mērķis ir nodrošināt tiesnešu neatkarības prasībai atbilstošu atalgojumu, kura reālā vērtība nevar tikt samazināta. Dažās valstīs likumā ir iekļauta konkrēta tiesnešu alga un paredzēts periodiskas tiesnešu atalgojuma pārvērtēšanas mehānisms. Citās valstīs ir izstrādāta sistēma, kas tiesnešu darba samaksu samēro ar valstī strādājošo vidējo mēneša darba samaksu. Šis risinājums ļauj zināmā mērā nodrošināt tiesneša algas vērtību, jo, palielinoties vidējai algai, palielinās arī tiesneša darba samaksa, bet, vidējai algai samazinoties, proporcionāli samazinās arī tiesneša atalgojums. Šāda sistēma pastāv arī Latvijā. Likuma „Par tiesu varu” 119.¹ panta pirmā daļa noteic: „Rajona (pilsētas) tiesas tiesneša mēneša amatalgu aprēķina, Centrālās statistikas pārvaldes iepriekšējā gada oficiālajā statistikas paziņojumā publicētajai valstī strādājošo vidējai mēneša bruto darba samaksai, kas noapaļota latos, piemērojot koeficientu 4,5.” Likuma 120.¹ panta pirmā daļa līdzīgi noteic: „Zemesgrāmatu

nodaļas tiesneša mēneša amatalgu aprēķina, Centrālās statistikas pārvaldes iepriekšējā gada oficiālajā statistikas paziņojumā publicētajai valstī strādājošo vidējai mēneša bruto darba samaksai, kas noapaļota latos, piemērojot koeficientu 4,5.”

Līdz ar to Saeima, izstrādājot tiesnešu atalgojuma tiesisko regulējumu, atbilstoši Satversmes 83.pantam ir paredzējusi atbilstošu kārtību, kas nepieļauj tiesnešu atalgojuma patiesās vērtības samazinājumu.

Likumdevējs ne vien izstrādā tiesnešu atlīdzības tiesisko regulējumu, bet arī lemj par apstākļiem, kādos būtu izdarāmas izmaiņas šajā sistēmā, un par pašām izmaiņām. Likumdevējam ir tiesības izstrādāt jaunu tiesnešu darba samaksas sistēmu, ja tam ir leģitīms mērķis, kā arī nopietni iemesli un līdz ar to saprātīgs pamatojums jaunas sistēmas izstrādei. Saeimas tiesības pieņemt, grozīt, papildināt likumus un citus normatīvos aktus vai arī atzīt tos par spēku zaudējušiem ir īstenojamas, ievērojot Satversmē noteikto procedūru un Satversmē ietvertos principus. Likumdevējs, ar likumu palīdzību regulējot konkrētas attiecības, arī mainot tiesnešu darba samaksas sistēmu vai izstrādājot to no jauna, nedrīkst pārkāpt konstitucionālos principus.

Tā kā tiesnešu darba samaksas sistēmai demokrātiskā valstī ir jādarbomas ilgtermiņā, tad jaunas sistēmas izveide krīzes periodā vai krīzes, tātad – pārejošas situācijas ietekmē, kad jau darbojas sistēma, kas atbilst Satversmei un starptautiskajām prasībām, neatbilstu tiesu un tiesnešu neatkarības principam. Satversmes 84.pants garantē tiesnesim tiesneša amatu uz mūžu, līdz ar to konstitucionāli „uz mūžu” tiek noteiktas arī tiesneša tiesības saņemt darba samaksu.

Savukārt, lemjot par jaunas sistēmas izveidi periodā, kad nav krīzes, un ievērojot to, ka tiesnešu algu noteikšanas procesam jābūt neatkarīgam, efektīvam un objektīvam, likumdevēja pienākums būtu: 1) pamatot jaunās sistēmas nepieciešamību tādā apjomā, lai gadījumā, ja tiesai būtu jāizvērtē tās atbilstība Satversmei, šis pamatojums sniegtu visu tā izvērtēšanai nepieciešamo informāciju; 2) uzklaut tiesu varu pārstāvošas neatkarīgas institūcijas (ja tādas nav, tad pašas tiesu varas) viedokli, respektējot to atbilstoši varas dalīšanas principam; 3) ja šis

viedoklis netiek ņemts vērā vai tiek ņemts vērā daļēji, nodrošināt savai rīcībai pamatojumu tādā apjomā, lai gadījumā, ja tiesai būtu jāizvērtē tās atbilstība Satversmei, šis pamatojums sniegtu visu samērīguma pārbaudei nepieciešamo informāciju; 4) noteikt pietiekamu pārejas periodu, lai tiesneši, kuri savu amatu izvēlējušies uz mūžu, varētu pārkvalificēties līdzvērtīgam amatam.

Tādējādi likumdevēja rīcības brīvību tiesnešu darba samaksas tiesiskā regulējuma izstrādē ierobežo Satversme.

II

12. Lai pārbaudītu, vai Saeima, pieņemot apstrīdētās normas, ir ievērojusi Satversmes 83. pantā ietverto tiesneša neatkarības principu, Satversmes tiesai ir jāpārbauda:

- 1) vai apstrīdētās normas ierobežo tiesnešu finansiālo drošību;
- 2) vai ierobežojums noteikts ar likumu;
- 3) vai ierobežojumam ir leģitīms mērķis;
- 4) vai ierobežojums ir samērīgs.

13. Ievērojot to, ka stāvoklis iekšlietu un tieslietu jomās tiek akcentēts kā nozīmīgs Eiropas Savienības kandidātvalstu novērtējuma kritērijs, Latvijai pirms iestāšanās Eiropas Savienībā bija nepieciešams īstenot konsekventas un progresīvas reformas tiesu sistēmā, kas ietvēra arī tiesnešu un tiesas darbinieku darba samaksas jautājumu. Pamatojoties uz šo nepieciešamību veikt nacionālās tiesu sistēmas reformas, ko prasīja programma integrācijai Eiropas Savienībā, tostarp nodrošināt tiesu un tiesnešu neatkarību arī atbilstoši Satversmē noteiktajam, tika izstrādāta Konceptija (*sk. <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file37887.doc>, aplūkota 2009. gada 4. decembrī*). Konceptijā ietvertie risinājumi tika īstenoti, Saeimai 2003.gadā pieņemot likumu „Grozījumi likumā „Par tiesu varu”” (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 17. lpp.*). Šie grozījumi noteica tiesnešu un zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu mēneša amatalgas aprēķināšanas kārtību, kas ietverta likuma „Par tiesu varu” 119.¹, 119.², 120. un 120.¹ pantā.

Atbilstoši koncepcijai un 2003. gada 19. jūnija likuma pārejas noteikumu 2. punktā noteiktajam pārejas periodam bija plānots tiesnešu amatalgu pakāpeniski pietuvināt likumā noteiktajai, proti, tai algai, kuru likumdevējs atzinis par atbilstošu tiesneša amatam. Saskaņā ar to 2003. gadā tiesneša mēneša amatalgu izmaksāja 60 procentu apmērā, 2004. gadā – 70 procentu apmērā, 2005. gadā – 80 procentu apmērā un 2006. gadā – 100 procentu apmērā. Tas nozīmē, ka likumā noteiktajai tiesnešu darba samaksas sistēmai, kas spēj garantēt tiesnešu finansiālo drošību tādā apmērā, lai nodrošinātu tiesnešu neatkarību, vajadzēja būt pilnībā ieviestai 2006. gadā.

Nevar piekrist Saeimas atbildes rakstā norādītajam, ka ar apstrīdētajām normām faktiski pagarināts pārejas periods likumā „Par tiesu varu” noteiktās tiesnešu darba samaksas sistēmas ieviešanai.

Pārejas noteikumu 7. punkts (2006. gada 23. februāra likuma redakcijā) noteica, ka tiesnešu amatalgu 2006. gadā aprēķina, ņemot vērā strādājošo vidējās mēneša bruto darba samaksas pieaugumu salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, savukārt 2007. un 2008. gadā aprēķina, ņemot vērā strādājošo 2005. gada vidējo mēneša bruto darba samaksu, bet 2009. gadā — ņemot vērā strādājošo 2006. gada vidējo mēneša bruto darba samaksu.

Apstrīdētais 7. punkts nepagarināja 2003. gadā noteikto pārejas periodu. Tas mainīja likumā noteikto amatalgas aprēķināšanas kārtību, paredzot, ka 2009. gadā tiesneša mēneša amatalga tiek aprēķināta, ņemot vērā nevis strādājošo 2006. gada vidējo mēneša bruto darba samaksu, kā iepriekš likumā bija noteikts, bet gan 2005. gada vidējo samaksu. Turklāt likumprojekta anotācijā norādīts, ka „no 2010. gada tiks atsākta tiesnešu un zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu algu izmaksa iepriekš plānotajā apmērā” – ņemot vērā strādājošo 2008. gada vidējo mēneša bruto darba samaksu, proti, atbilstoši likumā noteiktajai sistēmai.

Tādējādi apstrīdētais 7. punkts, paredzot 2009. gadā aprēķināt tiesneša mēneša amatalgu tāpat kā 2008. gadā, tiesnešiem iepriekš likumā noteikto darba samaksu samazina.

Pārejas noteikumu 17. punkts attiecas uz zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu darba samaksu. Ar 2008. gada 8. novembra likuma grozījumiem ieviestais

17. punkts paredzēja pārejas periodu līdz 2009. gadam, taču šis pārejas periods bija saistīts ar jauna koeficienta ieviešanu likuma 120.¹ pantā (agrākais koeficients 2,5 tika aizstāts ar 3,5). Apstrīdētais 17. punkts noteic, ka 2009. gadā mēneša amatalga aprēķināma tāpat kā 2008. gadā, un pagarina pārejas periodu līdz 2011. gadam. Šis pārejas periods saistīts ar likuma 120.¹ pantā noteiktā koeficienta 3,5 aizstāšanu ar koeficientu 4,5.

Tātad apstrīdētais 17. punkts nosaka pārejas periodu likumā noteiktās jaunās zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu darba samaksas sistēmas ieviešanai, taču noteikums par tiesneša mēneša amatalgas aprēķināšanu 2009. gadā tāpat kā 2008. gadā zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu darba samaksu samazina, jo likuma iepriekšējā redakcijā bija paredzēts, ka 2009. gadā amatalgu aprēķinās pēc 2006. gada vidējās darba samaksas, piemērojot koeficientu 2,5.

Tādējādi apstrīdētās normas samazina tiesnešu amatalgu un līdz ar to ierobežo tiesnešu finansiālo drošību.

14. Satversmes tiesa jau konstatējusi, ka tiesnešu atalgojumu var noteikt tikai ar Saeimas pieņemtu likumu. Apstrīdētās normas iekļautas likumā „Par tiesu varu” ar Saeimas 2008. gada 14. novembrī pieņemto likumu „Grozījumi likumā „Par tiesu varu””, kas publicēts laikrakstā „Latvijas Vēstnesis” 2008. gada 25. novembrī un ir spēkā.

Tādējādi tiesnešu finansiālās drošības ierobežojums ir noteikts ar likumdevēja pieņemtu likumu.

15. Ikviena tiesnešu neatkarības ierobežojuma pamatā jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojums tiek noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad. Pienākums uzrādīt un pamatot jebkura ierobežojuma leģitīmo mērķi Satversmes tiesas procesā visupirms gulstas uz institūciju, kas izdevusi apstrīdēto aktu, konkrētajā gadījumā – uz Saeimu. Saeima atbildes rakstā norāda, ka apstrīdētās normas pieņemtas ekonomiskās lejupslīdes novēršanas pasākumu ietvaros un ir vērstas uz Satversmes 116. pantā minēto mērķu – citu personu tiesību aizsardzība un sabiedrības labklājība – sasniegšanu.

Apstrīdētās normas esot tikai viens no daudziem pasākumiem, kas veikti, lai saglabātu valsts ekonomiku, sabalansētu valsts budžetu, aizsargātu citas konstitucionālās vērtības un nodrošinātu vitāli svarīgas sabiedrības un valsts intereses.

Satversmes tiesa piekrīt, ka ekonomiskās lejupslīdes novēršana, valstij atrodoties sarežģītā finansiālā situācijā, uzskatāma par tādu rīcību, kas vērsta uz citu personu tiesību aizsardzību un sabiedrības labklājību, – līdz ar to tā ir atzīstama par leģitīmu mērķi.

Tādējādi apstrīdētajam ierobežojumam ir leģitīms mērķis.

16. Tiesnešu neatkarības garantiju ierobežojums uzskatāms par samērīgu, ja likumdevējs ir ievērojis savas rīcības brīvības robežas, proti, pieņemot lēmumu, kas ietekmē tiesnešu neatkarību, ņēmis vērā visus no Satversmes izrietošos principus. Satversmes tiesai, izvērtējot, vai likumdevējs ar savu rīcību ir aizskāris tiesnešu neatkarību, jāvērtē visi faktiskie apstākļi katrā konkrētā situācijā. Likumdevēja rīcība, kas vienā gadījumā rada nesamērīgu ierobežojumu, citā gadījumā, ievērojot konkrētos apstākļus, var tikt atzīta par samērīgu un atbilstošu konstitūcijas prasībām.

Satversmes tiesai, izvērtējot ierobežojuma samērīgumu, jāņem vērā gan ierobežojuma iemesls, proti, leģitīmais mērķis, gan veids, kādā ierobežojums noteikts, gan iespējamās šā ierobežojuma sekas. Likumdevējam jāspēj pierādīt, ka tas tiesnešu atalgojuma samazinājumu centies noteikt maksimāli taisnīgi, ievērojot visus no Satversmes izrietošos principus. Ja likumdevējs rīkojies tieši tā, tad varētu uzskatīt, ka samazinājums ir konstitucionāls.

17. Lai novērtētu ar apstrīdētajām normām noteiktā ierobežojuma samērīgumu, Satversmes tiesa izvērtēs tiesnešu darba samaksas sistēmu, tās mērķus, pamatprincipus, ieviešanas kārtību un sistēmā veiktos grozījumus.

Izveidojot tiesnešu darba samaksas sistēmu, Saeima 2003. gadā likumprojekta „Grozījumi likumā „Par tiesu varu”” anotācijā norādīja: „Pašreiz valstī izveidojusies situācija, kad tiesās strādājošo darba samaksa neatbilst viņu

veicamajiem darba pienākumiem un atbildībai par paveikto. Zemā darba samaksa tiesnešiem ir par pamatu tam, ka nepastāv nopietna konkurence uz tiesneša amatu, līdz ar to ir neiespējami nodrošināt augsti kvalificētu juristu iesaisti darbam tiesās. Zemais atalgojums izraisa biežu kadru mainību, kas negatīvi ietekmē kopējo tiesu darbu, tāpat arī tiek radīti apstākļi korupcijai.” Tādējādi tika norādīta tiešā saikne starp darba samaksu un iespēju piesaistīt kvalificētus juristus, kā arī tika norādīts uz iespējamajiem riskiem, ar ko jāreķinās tad, ja darba samaksa ir neadekvāta. Satversmes tiesa piekrīt Tieslietu ministrijas norādītajam, ka „amatam atbilstošs un konkurētspējīgs atalgojums ir būtisks apstāklis tiesu varas neatkarības nodrošināšanā” (*lietas materiālu 2. sēj. 17. lpp.*).

17.1. Tiesnešu darba samaksas sistēma paredz, ka tiesneša mēneša amatalgu aprēķina, Centrālās statistikas pārvaldes oficiālajā statistikas paziņojumā publicētajai valstī strādājošo vidējai mēneša bruto darba samaksai piemērojot koeficientu. Līdz ar to sistēma ir piesaistīta valstī strādājošo vidējai mēneša bruto darba samaksai. Šāda vairumam mūsdienu demokrātisko valstu raksturīga sistēma neparedz, ka likumdevējam būtu jānosaka īpašs tiesneša darba samaksas pārskatīšanas mehānisms gadījumam, kad samazinās tās patiesā vērtība. Tiesnešu amatalgas apjoms atspoguļo valstī vērojamās tendences atalgojuma jomā. Ekonomiskā uzplaukuma laikā, kad valstī palielinās vidējā alga, palielinās arī tiesnešu darba samaksa un tādējādi saglabājas viņu atalgojuma patiesā vērtība. Savukārt ekonomiskās lejupslīdes apstākļos, kad vidējā alga valstī samazinās, arī tiesnešu darba samaksa sistēmas ietvaros samazinās.

Līdz ar to tiesnešu darba samaksas sistēma Latvijā ir izstrādāta tā, lai maksimāli izvairītos no nepieciešamības to grozīt.

17.2. Ekonomiskās lejupslīdes apstākļos finanšu līdzekļu trūkuma dēļ ir saprotams un attaisnojams likumdevēja lēmums tiesnešu darba samaksu samazināt vienlaikus ar pārējo publiskajā sektorā strādājošo algām. Tomēr tiesnešu darba samaksas sistēma jau pati par sevi paredz viņu atlīdzības automātisku samazināšanos šādā situācijā un nebūtu taisnīgi pieļaut tiesnešu darba samaksas

atkārtotu samazinājumu – gan vienlaicīgu ar citās valsts institūcijās strādājošo darba samaksas samazinājumu, gan arī uz valstī strādājošo vidējās mēneša bruto darba samaksas samazinājuma pamata. Var atzīt, ka šis otrais samazinājums sistēmas specifikas dēļ notiek ar zināmu laika nobīdi, taču arī algu paaugstinājumam ir tāda pati divu gadu nobīde. Saeimas deputātu un ministru atalgojuma aprēķināšanas kārtībā ir iekļauts nosacījums, kas šo nepilnību novērš, tādējādi nodrošinot operatīvāku reaģēšanu uz vidējās darba samaksas izmaiņām.

Satversmes tiesai nav pamata apgalvot, ka likumdevējs pēc diviem gadiem, konstatējot atkārtoto tiesneša darba samaksas samazinājumu, neveiks pasākumus, lai novērstu iespējamās nelabvēlīgās sekas. Tomēr no lietā pieejamiem materiāliem nav konstatējams, ka konkrētajā gadījumā likumdevējs būtu ņēmis vērā faktu, ka vidējās darba samaksas samazinājums valstī radīs atkārtotu tiesneša amatalgas samazinājumu pēc diviem gadiem.

Satversmes tiesa jau konstatēja, ka tiesnešu finansiālā drošība ietver sociālās garantijas, tai skaitā tiesneša pensiju (*sk. šā sprieduma 11.1. punktu*). Līdz ar to Satversmes 83. pantā ietvertais tiesnešu neatkarības princips aizsargā tiesnešu pensiju tādā pašā veidā kā pārējās tiesnešu finansiālās drošības garantijas. Ievērojot likumā noteikto pensiju aprēķināšanas kārtību, tiesnesim, kura pensijas apmērs izriet no samazinātās darba samaksas, arī ekonomikas augšupejas gadījumā tiktu maksāta šādā veidā aprēķinātā pensija, proti, tiktu ierobežotas viņa sociālās garantijas.

Tādējādi apstrīdētās normas ne vien rada tūlītējas negatīvas sekas, bet ietekmē tiesnešu finansiālo drošību arī nākotnē.

17.3. Tiesnešu darba samaksas sistēma izstrādāta ar mērķi veicināt tiesneša karjeras attīstību, jo paredz atšķirīgu atalgojumu dažādu līmeņu tiesu tiesnešiem. Tieslietu ministrija norādījusi, ka sistēma izstrādāta, lai nodrošinātu atbilstošu atlīdzību par darbu un garantētu neatkarību tiesas spriešanā (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 17. lpp.*).

Jebkura līmeņa tiesas tiesnesim ir jābūt neatkarīgam. Tiesnešiem ir piešķirtas tiesības pieņemt galīgos lēmumus par personu dzīvību, brīvību, tiesībām,

pienākumiem un īpašumu (*sk.: Apvienoto Nāciju Tiesu varas neatkarības pamatprincipi // Latvijas Vēstnesis, 1995. gada 28. septembris, Nr. 148*). Visu līmeņu tiesu tiesneši pasludina spriedumu Latvijas tautas un valsts vārdā, spriedumam ir likuma spēks, tas ir obligāts visiem, un pret to jāizturas ar tādu pašu cieņu kā pret likumu. Jebkura līmeņa tiesas tiesneša spriedums var ietekmēt visas sabiedrības intereses. Sprieduma nozīmīgums nav atkarīgs no tā, kura līmeņa tiesas tiesnesis to pieņēmis, tāpēc sabiedrības un valsts interesēs ir nodrošināt visu tiesnešu neatkarību. Līdz ar to likumdevējam, lemjot par tiesnešu darba samaksas atbilstību tiesneša statusam, darba apjomam un raksturam, amatam noteiktajām prasībām un neatkarības garantijām, par pamatu jāņem zemākā līmeņa tiesas tiesneša atalgojums.

17.4. Izstrādājot tiesnešu darba samaksas sistēmu, likumdevējs vienlaikus noteica pārejas periodu, paredzot šīs sistēmas pakāpenisku, bet pilnīgu ieviešanu (*sk. šā sprieduma 13. punktu*). Līdz ar to likumdevējs izveidoja tiesnešu darba samaksas sistēmu, noteica pārejas periodu un kārtību, kādā darba samaksa tiek aprēķināta šajā periodā, kā arī precīzi norādīja termiņu, kad likumā noteiktā sistēma sāks darboties pilnā apmērā.

Pieteikumos norādīts, ka katrs tiesnesis, „izvēloties darbu tiesneša amatā vai arī turpinot šo darbu, neapšaubāmi ir rūpīgi plānojis savu nākotni – gan atbildību amata pienākumu izpildē, gan arī ar to saistīto atalgojumu. Valsts uzsāktā ilgtermiņa rakstura tiesnešu darba samaksas sistēmas reforma un likumā noteiktie tiesnešu atalgojuma pamatprincipi katram tiesnesim bija un vēl aizvien ir būtisks faktors” (*lietas materiālu 1. sēj. 3. lpp.*).

Tādējādi likumā „Par tiesu varu” bija noteikts brīdis, ar kuru tiesneši saņems savam amatam atbilstošu atalgojumu, un tāpēc tiesneši uz to varēja pamatoti paļauties.

17.5. Tieslietu ministrija norāda, ka „likumā noteiktais atbilstoša atalgojuma līmenis līdz šim tā arī vēl nav ticis sasniegts”, jo likumā noteiktais pārejas periods ticis vairākkārt pagarināts, ņemot vērā valsts ekonomisko situāciju (*sk. lietas*

materiālu 2. sēj. 17. lpp.). Izmaiņas, kas ietekmēja tiesnešu amatalgas aprēķināšanu un līdz ar to arī lielumu, pārejas noteikumos tika ieviestas ar 2006. gada 23. februāra, 2007. gada 8. novembra un ar apstrīdētajiem 2008. gada 14. novembra grozījumiem, kā arī grozījumiem, kas pieņemti vēlāk, proti, 2008. gada 12. decembrī un 2009. gada 1. decembrī.

17.6. Ar 2006. gada 23. februāra grozījumiem 119.¹ panta pirmajā daļā tika noteikts, ka amatalgu aprēķina nevis no iepriekšējā gada vidējās mēneša bruto darba samaksas, bet gan no iepriekšējā gada oficiālajā statistikas paziņojumā publicētās valstī strādājošo vidējās mēneša bruto darba samaksas. Šā grozījuma rezultātā tiesnešu darba samaksa patiesībā tiek aprēķināta nevis pēc iepriekšējā gada vidējās darba samaksas, bet gan pēc tās vidējās darba samaksas, kāda bija pirms diviem gadiem. Izdarītie grozījumi sākotnēji radīja tādu situāciju, ka tiesnešu atalgojums uz vienu gadu tika „iesaldēts”.

17.7. Ar šiem pašiem grozījumiem tika mainīts arī pārejas noteikumu 1. punkts, pagarinot sākotnēji noteikto pārejas periodu par vienu gadu. Likuma anotācijā norādīts, ka šāds pārejas periods atbilst koncepcijai. Taču koncepcijā ir norādīts, ka 2006. gadā tiesnešu amatalga tiek izmaksāta 100 procentu apmērā. Arī Saeimas Juridiskās komisijas 2003. gada 4. jūnija sēdē, diskutējot par likumprojektu „Grozījumi likumā „Par tiesu varu””, Tieslietu ministrijas pārstāve Elita Stivriņa norādīja, ka pārejas noteikumu 1. punkts „vairs nestrādās 2006. gadā” (*sk. lietas materiālu 6. sēj. 8. lpp.*). Līdz ar to likumā tika ieviestas tādas izmaiņas, kas vēl vienu gadu liedza tiesnešiem saņemt likumā plānoto darba samaksu.

Par šiem grozījumiem savu viedokli oficiāli pauda Latvijas Tiesnešu biedrība, norādot uz nepieciešamību nodrošināt tiesnešu amatalgas aprēķināšanu atbilstoši likuma „Par tiesu varu” 119.¹ pantam (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 173. lpp.*).

17.8. Vienlaikus tika izdarīti grozījumi arī pārejas noteikumu 7. punktā, paredzot: „Tiesnešu mēneša amatalgu, izņemot zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu mēneša amatalgu, 2007. un 2008.gadā aprēķina, ņemot vērā strādājošo 2005.gada vidējo mēneša bruto darba samaksu, koeficientu 4,5 saglabājot nemainīgu, bet 2009.gadā — ņemot vērā strādājošo 2006.gada vidējo mēneša bruto darba samaksu, koeficientu 4,5 saglabājot nemainīgu.” Šāds likumā ietvertais regulējums radīja tiesnešiem tiesības paļauties uz to, ka ar 2010. gadu tiesnešu amatalgas tiks maksātas pilnā apmērā, proti, atbilstoši likuma „Par tiesu varu” 119.¹ pantam. No lietā pieejamiem materiāliem konstatējams, ka šī norma tika izstrādāta, pamatojoties uz Saeimas Juridiskā biroja iebildumiem, ka pārejas noteikumu 7. punkta redakcija „nerada skaidrību, sākot ar kuru gadu tiesnešu mēneša amatalga pilnā mērā atbildīs 119.¹ panta nosacījumiem” (*lietas materiālu 6. sēj. 90., 96. un 101. lpp.*).

Ar 2007. gada 8. novembra grozījumiem tika ieviestas izmaiņas, kas ietekmēja zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu darba samaksu. Likuma 120.¹ pantā koeficients 2,5 tika aizstāts ar 3,5, kā arī tika paredzēts pārejas periods līdz 2009. gada 1. janvārim, papildinot pārejas noteikumus ar 17. punktu šādā redakcijā: „Līdz 2009. gada 1. janvārim zemesgrāmatu nodaļas tiesneša mēneša amatalgu aprēķina atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes iepriekšējā gada oficiālajā statistikas paziņojumā publicētajai valstī strādājošo vidējai mēneša bruto darba samaksai, kas noapaļota latos, piemērojot koeficientu 2,5.” Tātad 2005. gadā zemesgrāmatu nodaļas tiesneša amatalgu vajadzēja aprēķināt no 2007. gada vidējās darba samaksas, piemērojot koeficientu 3,5. Likumprojekta anotācijā norādīts, ka tobrīd spēkā esošais „zemesgrāmatu nodaļas tiesnešu darba atalgojums ir nekonkurētspējīgs” un atalgojuma paaugstināšana ir nepieciešama, „lai novērstu kvalificētu un pieredzējušu zemesgrāmatu nodaļas tiesnešu pāriešanu uz rajona (pilsētas) tiesām, brīvajām juridiskajām profesijām vai darbu privātstruktūrās, kas ir labāk atalgotas”. Anotācijā konstatēts: „Spēkā esošais tiesiskais regulējums noteic, ka zemesgrāmatu nodaļas tiesnešu statuss ir pielīdzināms rajona (pilsētas) tiesnešiem noteiktajam statusam. Līdz ar to kritēriji darba samaksas noteikšanai zemesgrāmatu nodaļas tiesnesim jāpielīdzina rajona

(pilsētas) tiesas tiesneša statusam” (*lietas materiālu 6. sēj. 127. lpp.*). Tādējādi likumdevējs atzina, ka koeficienta 2,5 piemērošana zemesgrāmatu nodaļas tiesneša atalgojuma noteikšanā nav adekvāts risinājums, aprēķinātā darba samaksa nav konkurētspējīga un neatbilst tiesneša amatam.

17.9. Satversmes tiesa jau konstatēja, ka ar 2008. gada 14. novembra grozījumiem (apstrīdētajām normām) tika samazināta gan tiesnešu, gan zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu darba samaksa. Turklāt tika pagarināts pārejas periods likumā noteiktās zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu darba samaksas sistēmas ieviešanai.

Ikvienam zemesgrāmatu nodaļas tiesnesim bija likumīgas tiesības paļauties uz likumā noteikto algu, kāda tā bija pirms apstrīdētā 17. punkta stāšanās spēkā. Šī apstrīdētā norma rada amatalgas samazinājumu par 46 procentiem attiecībā pret to amatalgu, kāda bija noteikta 2009. gadam likuma iepriekšējā redakcijā. Līdz ar to zemesgrāmatu nodaļas tiesneša amatalgas aprēķināšanā piemērojamais koeficients atbilstoši apstrīdētajam 17. punktam ir 1,89 (nevis 3,5, kā iepriekš likumā bija noteikts).

Ikvienam tiesnesim bija likumīgas tiesības paļauties uz likumā noteikto algu, kāda tā bija pirms apstrīdētā 7. punkta stāšanās spēkā. Šī apstrīdētā norma rada algas samazinājumu par 19 procentiem attiecībā pret to amatalgu, kāda bija noteikta 2009. gadam likuma iepriekšējā redakcijā. Līdz ar to tiesneša amatalgas aprēķināšanā piemērojamais koeficients atbilstoši apstrīdētajam 7. punktam ir 2,78 (nevis 4,5, kā iepriekš likumā bija noteikts).

Tādējādi likumdevējs, pieņemot apstrīdētās normas, ir samazinājis likumā noteikto amatalgu, uz kuru tiesneši bija tiesīgi paļauties.

18. Satversmes tiesa jau konstatēja, ka ir pieļaujama īslaicīga tiesnešu atlīdzības samazināšana, ja to attaisno nopietni, sociāli pieļaujami iemesli un atlīdzība tiek samazināta, ievērojot Satversmē nostiprinātos principus. Saeima norāda, ka apstrīdētās normas ir „izņēmuma un terminēts pasākums” (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 96. lpp.*). Atbilstoši apstrīdētajam regulējumam tiesneši likumā

noteikto pilno darba samaksu saņemtu 2010. gadā, bet zemesgrāmatu nodaļu tiesneši – 2011. gadā, proti, likums noteica, ka tiesnešu amatalga 2010. gadā tiks aprēķināta, pamatojoties uz 2008. gadā valstī strādājošo vidējo mēneša bruto darba samaksu, savukārt zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu amatalga 2011. gadā tiks aprēķināta, pamatojoties uz 2009. gadā valstī strādājošo vidējo mēneša bruto darba samaksu.

Līdz ar to konstatējams, ka apstrīdētās normas paredzēja terminētu tiesneša darba samaksas samazinājumu.

19. Tiesnešu darba samaksas samazinājums saskaņā ar Saeimas atbildes rakstā pausto ir viens no daudziem pasākumiem, kas tika veikti, lai sabalansētu valsts budžetu.

Smagie ekonomiskie apstākļi liek valstij pārskatīt un samazināt finansējumu visiem publiskajā sektorā strādājošajiem neatkarīgi no tā, kuram varas atzaram tie ir piederīgi, kā tiek veidots iestādes budžets vai kādā jomā tā darbojas. Būtu nepieļaujami samazināt tikai viena varas atzara – tiesas finansējumu vai tikai tiesnešu atalgojumu, tāpat kā būtu nepieļaujami tikai viena varas atzara finansējumu atstāt nemainīgu pretstatā pārējiem valsts varas atzariem un institūcijām. Šāda pieeja neatbilstu taisnīguma un vienlīdzības principam.

Arī ekonomiskās lejupslīdes apstākļos finansējumu var samazināt tikai un vienīgi tādējādi, ka tiek ievēroti konstitucionālie principi un konstitucionālās procedūras, proti, respektējot pamattiesības un brīvības, jo īpaši konstitucionālo vienlīdzības principu.

Ministru prezidents Ivars Godmanis, runājot Saeimas 2009. gada 11. decembra sēdē, norādīja, ka algu samazināšanā ir jāievēro „absolūta solidaritāte”. Likumdevējam bija jāatrod tāds risinājums, lai vienlaikus tiktu nodrošināta solidaritāte, netiktu pārkāptas pamattiesības un tiktu ievēroti visi konstitucionālie principi.

Lemjot par vienlīdzīgu un solidāru darba samaksas samazinājumu, jāņem vērā ne vien konkrētu personu atlīdzības apjoms, bet arī visu varas atzaru – tiesnešu, likumdevējvaras un izpildvaras pārstāvju, kā arī neatkarīgo iestāžu darba

apjoms, atšķirīgās funkcijas, amata prasības un ierobežojumi, turklāt jāapsver arī iespējas atteikties no kādu funkciju izpildes vai iespējas samazināt amata vietas. Algu samazinājums nav veikts solidāri, ja tas attiecas pilnīgi uz visiem publiskajā sektorā strādājošajiem, bet nav izvērtēts un pamatots samazinājuma apjoms atsevišķi katrai publiskajā sektorā strādājošo grupai.

Apstrīdētās normas tiesnešu darba samaksu 2009. gadā noteica nevis 2008. gada, bet gan 2007. gada līmenī, tātad faktiski samaksu samazināja.

Toties Saeimas deputātiem 2008. gada sākumā amatalga tika pārrēķināta, proti, palielināta, bet 2008. gada beigās Saeimas deputātu atalgojuma viena daļa, ko veido amatalga, piemaksa pie algas Saeimas amatpersonām, atlīdzība par darbu Saeimas komisijās, reprezentācijas nauda, atbilstoši 2008. gada 11. decembra likumam „Grozījumi Saeimas kārtības rullī” tika atstāta nemainīga, proti, „iesaldēta”.

Arī Ministru kabineta locekļiem mēnešalgu pārrēķināja 2008. gadā, kad stājās spēkā 2008. gada 15. maija Ministru kabineta iekārtas likums, un atbilstoši šim likumam mēnešalga palika nemainīga no 2008. gada 1. jūlija līdz 2009. gada 31. martam. Ar 2008. gada 31. decembra grozījumiem Ministru kabineta iekārtas likumā mēnešalga ir „iesaldēta” līdz 2010. gada 1. martam.

No lietā pieejamiem materiāliem konstatējams, ka ministriju juridisko departamentu vadītāju vidējā mēneša amatalga 2009. gada pirmajos sešos mēnešos bija par 6,4 procentiem lielāka nekā 2008. gada vidējā amatalga, savukārt ministriju valsts sekretāriem mēneša amatalga palielinājusies par 3,4 procentiem. Atsevišķās ministrijās valsts sekretāru mēneša amatalga tika palielināta pat 2009. gada aprīlī, piemēram, Finanšu ministrijā par 35 procentiem un Veselības ministrijā par 30 procentiem (*sk. lietas materiālu 5. sēj. 140.–156. lpp.*).

Saeima, cenšoties pierādīt solidaritātes principa ievērošanu, norādīja, ka ne tikai tiesnešiem ar apstrīdētajām normām tika samazināts atalgojums, bet tas tika samazināts arī pārējām valsts un pašvaldību institūciju amatpersonām un darbiniekiem, jo ar 2008. gada 12. decembrī pieņemto likumu „Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009. gadā” esot ierobežoti visu valsts un pašvaldību institūciju izdevumi amatpersonu (darbinieku)

atlīdzībai (*sk. lietas materiālu 5. sēj. 160. lpp.*). Satversmes tiesa norāda, ka šis likums un tajā iekļautie aizliegumi, tai skaitā atlīdzības izmaksai paredzētā finansējuma samazinājums par vismaz 15 procentiem no kopējā institūcijai šim mērķim sākotnēji apstiprinātā finansējuma, attiecas arī uz tiesām un tiesnešiem.

Saeima atbildes vēstulē norāda, ka, pamatojoties uz 2009. gada 16. jūnijā pieņemto likumu „Grozījumi likumā „Par valsts budžetu 2009. gadam””, jūlijā tika samazināti izdevumi atlīdzībai valsts sektorā strādājošajiem. Tāpat tiek norādīts uz jūnijā veiktajiem likumu grozījumiem, kas samazināja Saeimas deputātu atalgojumu (daļai no atlīdzības tika noteikts 20 procentu samazinājums, bet tas netika attiecināts uz kompensācijām) un ministru algas par 20 procentiem. Satversmes tiesa nevar piekrist šādam solidaritātes skaidrojumam un tā attiecināšanai uz tiesnešu algu samazinājumu 2008. gada beigās, jo attiecībā uz likumdevēju un izpildvaru samazinājums tika veikts 2009. gada jūnijā (*sk. lietas materiālu 5. sēj. 160., 161. lpp.*), tas ir, laikā, kad tiesnešu darba samaksa tika samazināta vēlreiz (2009. gada 16. jūnija grozījumi likumā „Par tiesu varu”).

Satversmes tiesa ir ierosinājusi vairākas lietas „Par likuma „Par tiesu varu” pārejas noteikumu 7. punkta otrā teikuma un 20. punkta otrā teikuma (2009. gada 16. jūnija likuma redakcijā) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 8. un 107. pantam”. Šajās lietās ir apstrīdētas normas, kas paredz 2009. gadā „iesaldēto” (2007. gada līmenī) tiesneša atlīdzību noteikt 85 procentu apmērā. Līdz ar to 2009. gada jūnijā veiktā tiesnešu amalgas procentuālā samazinājuma atbilstību Satversmei tiesa izvērtēs nākamajās lietās.

Saeima norāda, ka, pieņemot apstrīdētās normas, nav rīkojusies netaisni pret atsevišķām sabiedrības grupām, bet tā arī nesniedz nevienu apliecinājumu un pierādījumu tam, kā tad īsti tika izvērtēta attieksme pret dažādām sabiedrības grupām (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 97. lpp.*). Tāpat Saeima nenorāda, kādu sabiedrības grupu tiesības tā ir sabalansējusi un kā tas noticis. Saeima atbildes rakstā atsaucas uz Kanādas Augstākās tiesas spriedumu, kurā minēts, ka tiesnešu atalgojuma samazinājums uzskatāms par tiesisku, ja tas, pirmkārt, veikts vienlaikus ar visu publiskajā sektorā strādājošo atalgojuma samazinājumu, otrkārt, tiesneši pat ar samazināto atalgojumu joprojām bauda pietiekamu ekonomisko

neatkarību un, treškārt, atalgojums netiek samazināts zem tāda minimālā līmeņa, kas nebūtu savienojams ar tiesneša amatu (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 98. lpp.*). Saeima nesniedz nekādu informāciju, kas apliecinātu, ka tā izvērtējusi situāciju un apstākļus, lai izdarītu kaut vienu no minētajiem secinājumiem. Arī no lietā pieejamiem materiāliem tas nav konstatējams.

Tādējādi, ar apstrīdētajām normām nosakot tiesnešu algu samazinājumu, nav ievērots solidaritātes princips.

20. Pat ja tiesnešu darba samaksas samazinājums būtu daļa no vispārējiem ekonomiskajiem pasākumiem, kuru ietvaros algas tiktu samazinātas pilnīgi visiem publiskajā sektorā strādājošajiem, par racionālu (saprātīgu) un līdz ar to arī attaisnojamu (taisnīgu) šādu samazinājumu varētu uzskatīt vienīgi tad, ja tiktu izpildītas arī pārējās prasības, kas ierobežo likumdevēja rīcības brīvību.

Saeima atbildes rakstā kļūdaini norādīja, ka jautājums par tiesnešu atalgojuma noteikšanu ietilpst sociālo tiesību sfērā, kur likumdevējam ir plaša rīcības brīvība. Tiesneša atalgojums ir viena no viņa neatkarības garantijām. Likumdevējs, nosakot tiesnešu darba samaksu, bauda zināmu rīcības brīvību, tomēr, kā Satversmes tiesa jau norādīja, likumdevēja rīcības brīvībai šajā jomā ir stingri ierobežojumi.

Arī starptautisko institūciju izstrādātie dokumenti norāda uz nepieciešamību noteikt tiesnesim pienācīgu darba samaksu. Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendācijā Nr. R (94)12 norādīts, ka atalgojumam jābūt likumā noteiktam un samērīgam ar amata cieņu, godu un pienākumu nastu [*sk.: Recommendation No. R (94) 12, Principle III 1.b*]. Savukārt Eiropas tiesnešu konsultatīvās padomes viedoklis Nr. 1 noteic: adekvāts algu līmenis nepieciešams, lai nodrošinātu to, ka tiesneši var strādāt brīvi un būtu pasargāti no spiediena, kura mērķis ir ietekmēt viņu lēmumus un rīcību (*sk.: CCJE Opinion No 1, para. 61*).

Izveidojot tiesnešu darba samaksas sistēmu, likumdevējs izšķīrās par to, ka amatālga aprēķināma, ņemot vērā valstī strādājošo vidējo mēneša bruto darba samaksu un piemērojot tai koeficientu 4,5. Likumdevējs atzina, ka šāda sistēma uzskatāma par tiesneša amatam atbilstošu, proti, tā, pirmkārt, ir pietiekami

konkurētspējīga, lai piesaistītu tiesneša amatam spējīgus un kompetentus juristus. Otrkārt, alga ir pietiekama, lai, ņemot vērā tiesnešu pieņemto lēmumu nozīmi un ietekmi, likumā noteikto amatu savienošanas aizliegumu, kā arī tiesneša darba apjomu, tiesneši baudītu pienācīgu ekonomisko neatkarību.

Likumprojekta anotācijā norādīts, ka „tiesnešiem un zemesgrāmatu nodaļu tiesnešiem 2009. gadā netiks nodrošināts darba apjomam un raksturam atbilstošs atalgojums”. Savukārt Saeima atbildes rakstā bez jebkāda izvērtējuma un pamatojuma norādīja, ka „šobrīd valstī noteiktā tiesnešu darba samaksa atbilst veicamā darba raksturam, amata pildīšanai nepieciešamajām prasmēm un ierobežojumiem, kā arī ir līdzsvarota ar citu tiesu sistēmas amatpersonu statusu un darba samaksu, kā arī darba algu kopumā valstī” (*lietas materiālu 1. sēj. 95. lpp.*).

21. Lai noskaidrotu, vai tiesnešu darba samaksa ir samērīga ar amata atbildību un noslodzi, neatkarības prasībām, no amata izrietošajiem ierobežojumiem, kā arī amata rangu konstitucionāli tiesiskajā iekārtā, Satversmes tiesa izpētīs, vai Saeima, kas apgalvo, ka tiesnešu darba samaksa atbilst tiesneša amatam, ir vērtējusi, pirmkārt, amatu savienošanas ierobežojumus, otrkārt, darba apjoma pieaugumu un, treškārt, darba samaksas spēju piesaistīt kvalificētus juristus.

21.1. Sabiedrības uzticība tiesu varas neatkarībai tiktu iedragāta, ja tiesnešiem maksātu tik zemas algas, ka varētu rasties kaut mazākās aizdomas par to, ka tiesneši var tikt ietekmēti, izmantojot politisko spiedienu ar ekonomiskiem līdzekļiem. Arī Kanādas Augstākā tiesa norādījusi: ja atalgojums ir pārāk zems, vienmēr pastāv risks, kaut vai teorētisks, ka tiesu varas pārstāvji varētu izspriest lietas kādā noteiktā veidā, lai panāktu to, ka likumdevējs viņiem nosaka lielāku atalgojumu, vai arī saņemtu dāvanas vai citus labumus no lietā iesaistītajām pusēm (*sk. Kanādas Augstākās tiesas 1997. gada 18. septembra spriedumu lietā Reference re Remuneration of Judges of the Provincial Court of Prince Edward Island, [1997] 3 S.C.R. 3 un 2002. gada 14. februāra spriedumu lietā Mackin v.*

New Brunswick (Minister of Finance); Rice v. New Brunswick, [2002] 1 S.C.R. 405, 2002 SCC 13).

Amatu savienošanas iespējas tiesnešiem ir būtiski ierobežotas. Tātad tiesnesis nevar paralēli tiesneša darbam veikt uzņēmējdarbību vai citu algotu darbu, izņemot likumā paredzēto. Pēc būtības tiesneša darba samaksa iekļauj sevī arī savdabīgu kompensāciju par aizliegumu savienot amatus (*sk. Slovēnijas Republikas Konstitucionālās tiesas 2009. gada 11. decembra sprieduma lietā U-I-159/08-18 33. punktu*). Tiesnešu iespējas gūt citus ienākumus ir ierobežotas. Aizliegums savienot amatus ir noteikts tiesneša un arī tiesu varas kā viena no varas atzariem īpašā tiesiskā statusa dēļ. Šā aizlieguma mērķis ir nodrošināt tiesnešu neatkarību, kas ir taisnīgas tiesas spriešanas priekšnoteikums. Vērtējot tiesnešu algu samērīgumu no šā aspekta, jānorāda, ka valsts pārvaldē strādājošām amatpersonām nav noteikti tik stingri amatu savienošanas ierobežojumi un ir tiesības saņemt atlīdzību arī citās darbavietās.

Līdz ar to tiesnešiem noteiktie amatu savienošanas un citu ienākumu gūšanas ierobežojumi uzliek valstij par pienākumu noteikt viņiem pietiekamu atalgojumu un sociālās garantijas, kas atbilst tiesneša statusam.

21.2. Satversmes tiesa atzīst, ka tiesneša iespējas savienot amatus ietekmē arī viņa darba apjoms. No lietā pieejamiem materiāliem var konstatēt, ka tiesnešu darba apjoms pēdējo gadu laikā nemitīgi pieaug. Piemēram, pirmās instances tiesās saņemto lietu skaits 2008. gadā salīdzinājumā ar 2007. gadu ir palielinājies par 17 817 lietām jeb 40 procentiem. Vidējais mēnesī saņemto un izskatīto lietu skaits (noslogotība) tiesnesim 2008. gadā salīdzinājumā ar 2007. gadu ir palielinājies par 20 procentiem, bet Rīgas pilsētas tiesās – par 52 procentiem. Īpaši straujš civillietu skaita pieaugums vērojams 2008. un 2009. gadā. Kā norādījusi Tieslietu ministrija, 2009. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu rajona (pilsētu) tiesās saņemto civillietu skaits ir pieaudzis gandrīz par 100 procentiem. Tāpat Tieslietu ministrija norādījusi, ka, neraugoties uz ievērojamo darba apjoma pieaugumu, likumdevējs ir atstājis nemainīgu amatalgas apmēru, kas potenciāli var radīt sociālas sekas, kā arī novest pie lietu izskatīšanas termiņu pieauguma.

Savukārt pārlietu garie lietu izskatīšanas termiņi var būt par pamatu iedzīvotāju sūdzībām Eiropas Cilvēktiesību tiesā un līdz ar to neizbēgami radīt valstij materiālus zaudējumus.

Lai gan darba produktivitāte nav tieši atkarīga no darba samaksas, tomēr darba apjoms ir ņemams vērā, nosakot tiesnešu skaitu un darba samaksu.

Turklāt papildu slodzi tiesnešiem rada tas, ka tiesām ir ierobežotas iespējas nodrošināt tiesu darba pienācīgai veikšanai nepieciešamos finanšu resursus un cilvēkresursus. Arī Saeima atbildes vēstulē norādījusi uz tiesu darbinieku zemo atalgojumu (*sk. lietas materiālu 5. sēj. 161. lpp.*). Tiesnešu darba efektīvai organizēšanai ir nepieciešams kvalificēts personāls, turklāt tiesu institucionālā jeb administratīvā pietiekamība ir tieši atkarīga gan no finansēm, gan no tiesu iespējām neatkarīgi izlemt ar resursu (gan finanšu, gan cilvēku) izmantošanu saistītos jautājumus.

Problēmas tiesas spriešanas funkcijas nodrošināšanā valstī var radītniecīgā interese par tiesneša amatu, proti, vāja konkurence un ilgstoši vakantas tiesnešu amata vietas. Pašreizējā situācija liecina, ka šis risks ir reāls. Tieslietu ministrija norādījusi, ka „ir gadījumi, kad konkurss uz vakanto tiesneša amata vietu ir jāizsludina atkārtoti, jo nav pieteicies neviens pretendents vai arī neviens pretendents netiek virzīts sakarā ar neatbilstību normatīvajos aktos noteiktajam minimālajam prasmju un profesionālo iemaņu līmenim”. Piemēram, 2008. gadā no 71 izsludinātā konkursa uz četriem konkursiem nepieteicās neviens kandidāts, bet 13 konkursos neviens no kandidātiem netika virzīts tālāk (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 18., 19. lpp.*).

Otra problēma ir tāda, ka tiesneši var pamest darbu tiesā, lai darbotos citā juridiskā profesijā, kas dotu tiem iespēju dzīvot cienīgu, savām zināšanām un kvalifikācijai atbilstošu dzīvi. Likumprojekta anotācijā norādīts: „Likumprojektā ietvertais regulējums varētu veicināt apstākli, ka tiesneši nolemj atteikties no tiesneša karjeras turpināšanas par labu citam, labāk atalgotam darbam. Līdz ar to varētu rasties problēmas, nodrošinot tiesas funkciju efektīvu izpildi, kā rezultātā lietu izskatīšanas termiņi tiesās palielinātos.”

21.3. Tiesnešu darba samaksas atbilstības izvērtējumam izmantojams tikai tāds tiesneša amatalgas salīdzinājums ar citām algām, kas uzskatāms par pamatotu.

Eiropas Savienības valstīs tiesneša vidējā amatalgā tiesneša karjeras sākumā ir 3,3 reizes lielāka nekā tāda paša līmeņa tiesas tiesnesim Latvijā, savukārt augstākais atalgojums pārsniedz Latvijas tiesneša atalgojumu 12,4 reizes [sk.: *European judicial systems, Edition 2008 (data 2006): Efficiency and quality of justice, Council of Europe, September 2008, p. 185, 186*]. Nevarētu pārnest likumdevējam nepietiekamas amatalgas noteikšanu tiesnešiem tikai tāpēc, ka tā ir pārlietu maza salīdzinājumā ar tiesnešu amatalgu citās Eiropas Savienības valstīs. Tomēr šādai atalgojumu atšķirībai vajadzētu mudināt likumdevēju izvērtēt tās iemeslus un ar to saistītos iespējamus riskus.

21.4. Varas dalīšanas princips nenoteic īpašas aritmētiskas proporcijas starp atalgojuma līmeņiem atšķirīgos varas atzaros, nedz arī starp atalgojuma līmeņiem personām, kuras ieņem it kā salīdzināmus amatus. Ņemot vērā dažādus komplicētus faktorus, kas raksturo amatu, vienmēr ir diskutabli salīdzināt amatus dažādos varas atzaros. Tie bieži vien ir pilnīgi atšķirīgi darbi, kam ir atšķirīgs atbildības apjoms. Tikpat lielā mērā atšķiras arī darba raksturs, stabilitātes pakāpe amata pildīšanā, ar veicamajām funkcijām saistītās pilnvaras, amatā atrašanās laiks. Šo un citu līdzīgu iemeslu dēļ ir nepamatoti salīdzināt amatus un prasīt, lai vienam varas atzaram piederīgās amatpersonas pelnītu tikpat, cik pelna citam varas atzaram piederīgās amatpersonas (sk. *Polijas Republikas Konstitucionālā tribunāla 2004. gada 18. februāra spriedumu lietā Nr. 12/03 http://www.trybunal.gov.pl/eng/summaries/documents/K_12_03_GB.pdf*).

Vairākas konstitucionālās tiesas (piemēram, Igaunijā, Kanādā, Polijā), risinot ar tiesnešu atalgojumu saistītus jautājumus, ir norādījušas, ka atalgojuma izlīdzināšanu dažādos varas atzaros nevajadzētu izvirzīt par mērķi. Lietuvas Konstitucionālā tiesa norādījusi, ka „dažās valstīs tiesnešu atalgojums ir lielāks nekā premjerministra atalgojums – un tas nevienu nepārsteidz” (sk. *Lietuvas Republikas Konstitucionālās tiesas 1995. gada 6. decembra spriedumu lietā*

Nr. 3/95 <http://www.lrkt.lt/dokumentai/1995/n5a1206a.htm>). Savukārt Slovēnijas Konstitucionālā tiesa salīdzina zemākā līmeņa tiesas tiesneša darba samaksu ar ministra un parlamenta locekļa minimālo darba samaksu (sk. *Slovēnijas Republikas Konstitucionālās tiesas 2009. gada 11. decembra sprieduma lietā U-I-159/08-18 33. punktu*).

Satversmes tiesa jau norādīja, ka amatalgu noteikšana ir likumdevēja kompetencē un zināmā mērā tā ir politiska izšķiršanās. Tomēr arī politiskus lēmumus ierobežo Satversme. Ja vienlīdzības princips nodrošina to, ka, piemēram, ekonomiskās lejupslīdes apstākļos, tiesiski pamatojot šādu nepieciešamību, atalgojums var tikt samazināts visiem, tad tomēr nav pieņemama tāda vienlīdzības principa interpretācija, kuras rezultātā tiek noteikts vienāds atalgojuma līmenis attiecībā uz visiem varas atzariem. Arī Eiropas hartā „Par tiesnešu statusu” ir izdarīta izvēle par labu nosacījumam, ka atalgojuma līmenim jābūt tādā, lai pasargātu tiesnešus no spiediena, nevis noteikts, ka atalgojuma līmenis būtu jāsaskaņo ar likumdevējvaras vai izpildvaras augstāko amatpersonu atalgojumu, jo šāda salīdzināšana nav iespējama (sk.: *European Charter on the Status of Judges, para. 6.1*).

21.5. Lai tiesneša amatam piesaistītu kompetentākos un zinošākos speciālistus, tiesnešiem būtu jāsaņem adekvāta darba samaksa salīdzinājumā ar citu augsti kvalificētu juristu darba samaksu.

Polijas Konstitucionālais tribunāls norādījis, ka tiesneša algai jābūt līdzvērtīgai ar atalgojumu, ko saņem praktizējoši profesionāli juristi – advokāti, juridiskie konsultanti, notāri (sk. *Polijas Republikas Konstitucionālā tribunāla 2000. gada 4. oktobra spriedumu lietā Nr. 9/00 http://www.trybunal.gov.pl/OTK/otk_odp.asp?sygnatura=P%208/00*). Ir saprotams, ka šāda iespējama atalgojumu salīdzinājuma mērķis ir piesaistīt tiesneša amatam augsti kvalificētus juristus, tomēr nebūtu korekti salīdzināt tiesnešu atalgojumu ar ienākumiem, ko saņem brīvo juridisko profesiju pārstāvji, kuri savā profesionālajā darbībā ir finansiāli patstāvīgi. Jāatzīmē, ka finansiālā patstāvība nozīmē ne tikai iespēju pelnīt daudz vairāk, bet arī zināmus riskus un

papildu izdevumus (investīcijas prakses vietai, pensijai). Tādēļ Satversmes tiesa piekrīt Saeimai, ka nebūtu pamatoti salīdzināt tiesneša atalgojumu ar, piemēram, zvērināta advokāta atlīdzību. Tiesnešiem papildus likumā noteiktajai darba samaksai tiek nodrošinātas arī sociālās garantijas un pienācīgi darba apstākļi.

Tomēr nepieņemams ir Saeimas apgalvojums, ka, „vērtējot tiesnešu atalgojumu, jāņem vērā arī tiesu darbinieku atalgojums”. Neapšaubāmi, tiesu darbinieku atalgojumam jāatbilst viņu amata pienākumiem un nepieciešamajai kvalifikācijai. Turklāt Saeima pati vēstulē norādījusi, ka tiesu darbiniekiem ir „jau tā zemas” algas (*sk. lietas materiālu 5. sēj. 163. lpp.*). Tomēr tikai tāpēc, ka tiesu darbinieku atalgojums ir zems, nav nekāda pamata apgalvot, ka tiesnešu atalgojums tāpēc būtu samazināms, proti, pielīdzināms tiesu darbinieku atalgojumam (*sk. lietas materiālu 5. sēj. 161. lpp.*).

Tāpat nekorekts ir salīdzinājums ar prokurora darba samaksu, jo likumdevējs pats, Prokuratūras likumā nosakot prokuroru amatalgu, ir paredzējis prokuroru un tiesnešu darba samaksas proporcionalitātes principu.

21.6. Tāpat tiesnešu atalgojuma pienācīgumu nav iespējams objektīvi izvērtēt, par kritēriju ņemot tiesneša individuālās materiālās vajadzības. Lai noteiktu, vai tiesnešu atalgojuma līmenis ir pienācīgs, tas izvērtējams sasaistē ar atalgojuma līmeņa tendencēm un samēru valsts sektorā.

Saeima apgalvo, ka „ir nodrošināts saprātīgs samērīgums atalgojuma noteikšanā par vienlīdzīgas vērtības darbu tiesnešiem un publiskajā pārvaldē juridiskajā profesijā strādājošajiem” (*lietas materiālu 5. sēj. 161. lpp.*). Lietas ietvaros tika pieprasīta informācija par atalgojumu juridiskajā profesijā strādājošajiem citu valsts varas atzaru pārstāvjiem, neatkarīgo iestāžu vadītājiem un valsts augstākajiem ierēdņiem – ministriju valsts sekretāriem.

Satversmes tiesa konstatē, ka tiesnešu amatalga jau kopš 2007. gada ir ievērojami zemāka par ministriju juridisko departamentu vadītāju vidējo amatalgu, savukārt ministriju valsts sekretāru amatalga ir divas reizes lielāka nekā tiesneša amatalga. Neatkarīgo iestāžu vadītāju vidējā amatalga pārsniedz tiesneša amatalgu 2007. gadā 3,6 reizes, 2008. gadā – 4,3 reizes, savukārt neatkarīgo iestāžu

padomju locekļu amatalga tiesnešu amatalgu pārsniedz 2007. gadā 2,6 reizes un 2008. gadā – 3,6 reizes. Turklāt valsts pārvaldes amatpersonas papildus amatalgai līdz 2009. gadam ir saņēmušas piemaksas, līdz ar to valsts pārvaldes augstāko amatpersonu vidējais kopējais atalgojums 2007. un 2008. gadā ir pārsniedzis tiesnešu atalgojumu pat trīs reizes (atsevišķu ministriju valsts sekretāru atalgojums 2007. un 2008. gadā ir 5,5 reizes lielāks nekā tiesneša atalgojums un pat 10 reizes lielāks nekā zemesgrāmatu nodaļas tiesneša atalgojums).

Vidējās amatalgas pieaugums 2007. gadā valsts pārvaldē (68–88 procenti) un pārējās neatkarīgajās iestādēs (25 procenti) ievērojami pārsniedz tiesnešu amatalgas pieaugumu (16 procenti). Turklāt 2008. gadā, kad tiesnešu amatalgas jau bija „iesaldētas”, valsts pārvaldes augstāko ierēdņu amatalgas palielinājās par 17 – 19 procentiem, bet pārējo neatkarīgo iestāžu vadītāju amatalgas – par 20 procentiem.

Ar cieņu izturoties pret jebkuru profesiju un amatu, neapšaubot pieņemto lēmumu ietekmi un nozīmīgumu, bet vienlaikus ņemot vērā taisnīgas un neatkarīgas tiesas nozīmi cilvēka tiesību un brīvību aizsardzībā un tiesiskuma nodrošināšanā, kā arī tiesnešu pienākumus, atbildību, ierobežojumus un kompetences prasības, par saprātīgu un samērīgu nevar atzīt šādu starpību starp tiesnešu un citu varas atzaru pārstāvju atalgojumu.

22. Tieslietu ministrija norādījusi, ka likumā noteiktais atbilstošā atalgojuma līmenis līdz šim tā arī vēl nav sasniegts, jo pārejas periods ir vairākkārt pagarināts, ņemot vērā „valsts ekonomisko situāciju” (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 17. lpp.*). Nav pamatots apgalvojums, ka tiesnešu atalgojums arī agrākajos gados ir ticis „iesaldēts” valsts ekonomiskās situācijas dēļ, jo lietas sagatavošanas laikā iegūtie materiāli liecina par pretējo. Saeima atbildes vēstulē norādīja, ka ekonomiskā attīstība būtiski pasliktinājās 2008. gadā un pirmo informāciju par iekšzemes kopprodukta samazinājumu Latvijas Centrālā statistikas pārvalde sniedza 2008. gada 7. novembrī (*sk. lietas materiālu 5. sēj. 159. lpp.*). Tāpat to apliecina arī straujais sabiedriskajā sektorā strādājošo vidējās darba samaksas pieaugums, tostarp arī 2008. gadā veiktais ministru, Saeimas deputātu un neatkarīgo iestāžu

amatpersonu darba algas palielinājums. Saeimas 2008. gada 11. decembra sēdē Ministru prezidents I. Godmanis, uzrunājot Saeimas deputātus, norādīja, ka jau 2007. gadā algu pielikums ir sniedzis līdz pat 30 procentiem un pašlaik mēs „vienkārši vairs nevaram atļauties tādu algu pieaugumu, kādu atļāvāmies iepriekšējos gados” (sk. *Saeimas 2008. gada 11. decembra sēdes stenogrammu <http://www.saeima.lv/steno/Saeima9/081211/st081211.htm>, aplūkota 2009. gada 26. decembrī*). Tiesnešu darba samaksa tika samazināta tajā pašā laikā, kad daudziem valsts sektorā strādājošajiem mēneša amatalga tika ievērojami palielināta.

Tādējādi Saeima, lemjot par tiesnešu atalgojuma samazināšanu, nav izvērtējusi tā līdzsvaru ar citu valsts varas atzaru amatpersonu atalgojuma izmaiņām, kā arī nav ņēmusi vērā tiesnešiem noteiktos amatu savienošanas ierobežojumus, no visa tā izrietošās iespējamās sekas un riskus.

23. Satversmes tiesa jau norādīja, ka tiesnešu finansiālo drošību garantē vienīgi stabila darba samaksa (sk. *šā sprieduma 11.3. punktu*). Līdz šīs lietas ierosināšanai likuma „Par tiesu varu” pārejas noteikumos izmaiņas, kas ietekmēja tiesnešu amatalgas aprēķināšanu, tika ieviestas ar 2006. gada 23. februāra, 2007. gada 8. novembra un apstrīdētajiem 2008. gada 14. novembra grozījumiem. Spriedumā konstatēts, ka izmaiņas, kas izdarītas ar 2006. un 2007. gada likuma grozījumiem, nebija saistītas ar izņēmuma situāciju vai kādiem īpašiem apstākļiem. Šīs lietas ietvaros netiek vērtēti 2006. un 2007. gadā pieņemtie likuma grozījumi, tomēr Satversmes tiesa norāda, ka tie ietekmējuši ne tikai tiesnešu darba samaksas sistēmas stabilitāti, bet kopā ar apstrīdētajām normām ietekmē tiesnešu pašreizējās amatalgas apjomu un līdz ar to atbilstību tiesneša statusam.

Nevar piekrist Tieslietu ministrijas apgalvojumam, ka attiecībā uz tiesnešu atalgojuma aprēķināšanas kārtību „prasībai pēc tiesību normas atbilstības sistēmai un tagadnes vērtējumiem ir prioritāra nozīme attiecībā pret tiesiskās stabilitātes principu un līdzšinējās prakses stingru vērā ņemšanu, ja esošā prakse vairs nav pieņemama” (*lietas materiālu 2. sēj. 17. lpp.*). Satversmes tiesa jau konstatēja, ka tiesnešu darba samaksas sistēma ir elastīga un piemērojas valsts vispārējai

ekonomiskajai situācijai, līdz ar to nepieciešamība atkāpties no šīs sistēmas var rasties tikai īpašos izņēmuma apstākļos. Šādā gadījumā īslaicīga, Satversmei atbilstoša atkāpšanās no likumā iestrādātajiem amatalgas noteikšanas principiem un līdz ar to no vispārējā tiesnešu atalgojuma samazināšanas aizlieguma neiedragā darba samaksas sistēmas stabilitāti. Savukārt tiesnešu finansiālās drošības prasībām neatbilst tādas normatīvo aktu izmaiņas, kas nepamatoti ietekmē tiesnešu darba samaksas stabilitāti.

Tādējādi spēkā esošais tiesnešu darba samaksas noteikšanas tiesiskais regulējums, kuru ietekmējuši vairākkārt izdarītie likuma grozījumi, tai skaitā apstrīdētās normas, nav uzskatāms par stabili.

24. Varas dalīšanas princips liedz izpildvarai izlemt jautājumus, kas tieši ietekmē tiesu varas darbību un tiesu funkcionēšanu, proti, jautājumus par finansējumu, tiesnešu skaitu, nepieciešamo personālu, tā kompetences prasībām, atalgojumu un citus jautājumus. Tāpēc tieši likumdevējam ir jādod iespēja tiesu varai vai neatkarīgai institūcijai, kas pārstāv tiesu varu, izteikt savu viedokli par jautājumiem, kuri ietekmē tiesu darbību, bet kuru izlemšana ir likumdevēja kompetencē. Likumdevējam ir tiesības nepiekrīst tiesu varas viedoklim, tomēr likumdevējam tas ir jāuzklausā un pret to jāizturas ar cieņu un patiesu izpratni.

Lai noskaidrotu, vai likumdevējs, pieņemot apstrīdētās normas, ir ievērojis valsts varas dalīšanas principā ietvertu varas atzaru neatkarību, Satversmes tiesa izvērtēs šo normu pieņemšanas kārtību.

24.1. Apstrīdētās normas iekļautas likumprojektā „Grozījumi likumā „Par tiesu varu””, kuru izstrādājusi Tieslietu ministrija, „izpildot Ministru kabineta 2008. gada 4. septembra sēdes protokola Nr. 62 1.§ 9. punktu, kurā ministrijām, ņemot vērā attiecīgā paragrāfa 3. punktā atbalstīto izdevumu apjomu, tika uzdots izvērtēt un, ja nepieciešams, sagatavot grozījumus normatīvajos aktos”. Kā norādīts Tieslietu ministrijas vēstulē, „likumprojekts un tā anotācija bija jāizstrādā nedēļas laikā, jo likumprojekts tika virzīts Ministru kabineta sēdē vienlaikus ar

ciem 2009. gada budžeta paketes likumprojektiem” (*lietas materiālu 2. sēj. 15. lpp.*).

Likumprojekta anotācijā norādīts, ka, „mainot minēto likumā nostiprināto mēneša amatalgas aprēķināšanas kārtību, netieši tiek ietekmēts tiesu varas un tiesnešu neatkarības princips, kas nostiprināts Latvijas Republikas Satversmes 83. pantā un likumā „Par tiesu varu”, kā arī tiek aizskarts tiesiskās paļāvības princips. Līdz ar to iespējamās negatīvas sekas attiecībā uz tiesu sistēmas turpmāko attīstību, tajā skaitā grūtības tiesnešu un zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu amata vietu nokomplektēšanā.”

Anotācijas V sadaļā, kurā norādāma informācija par saistībām, kas izriet no starptautiskajiem līgumiem, kā arī sniedzams „atbilstības izvērtējums”, ietverta norāde „nav attiecināms”. Atbilstoši likumprojekta izstrādāšanas laikā spēkā esošās Ministru kabineta 2007. gada 18. decembra instrukcijas Nr. 20 „Normatīvā akta projekta anotācijas aizpildīšanas kārtība” 4. punktam ieraksts „nav attiecināms” izdarāms tajos anotācijas jautājumos, kurus normatīvā akta projekts neskar. Minētā instrukcija noteic, ka jāvērtē atbilstība Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrai. Tā kā likumprojekta anotācijā bija norādīts, ka izdarītie likuma grozījumi ietekmē tiesu varas un tiesnešu neatkarību, anotācijas V sadaļā bija jāvērtē Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra attiecībā uz Konvencijas 6. pantā ietverto prasību nodrošināt tiesības uz neatkarīgu tiesu.

Arī Augstākā tiesa ir kategoriski iebildusi pret likumprojektu, jo „grozījumi būtiski ietekmēs tiesu varas un tiesnešu neatkarības principu, kas nostiprināts Latvijas Republikas Satversmes 83.pantā. Tiesu varas un tiesnešu neatkarības princips nepieļauj situāciju, kad tiesu varas pārstāvjiem ir „jātirgojas” par finanšu līdzekļiem, kas nepieciešami likumā paredzēto tiesas funkciju nodrošināšanai. Šāda situācija ne vien apdraud tiesu neatkarības principu, bet arī ikvienas personas Satversmē un starptautiskajos dokumentos nodrošinātās tiesības uz neatkarīgu un taisnīgu tiesu, tostarp tas var radīt šaubas par tiesas spriedumu objektivitāti” (*lietas materiālu 1. sēj. 84. lpp.*).

Tieslietu ministrs Gaidis Bērziņš 2008. gada 30. septembra vēstulē Ministru prezidentam norādīja: „Mainot minēto likumā nostiprināto mēneša amatalgas

aprēķināšanas kārtību, netieši tiek ietekmēts tiesu varas un tiesnešu neatkarības princips” (*lietas materiālu 1. sēj. 86. lpp.*). Savukārt Ministru kabineta 2008. gada 7. oktobra sēdē tieslietu ministrs iesniedza savu atšķirīgo viedokli par likumprojektu, norādot uz tiesnešu neatkarības principa apdraudējumu. Ministrs vērsa uzmanību arī uz citu valstu konstitucionālo tiesu judikatūru un brīdināja, ka šāds solis starptautiski var tikt vērtēts kā demokrātiskām valstīm neraksturīgs mēģinājums ietekmēt tiesu varas neatkarību (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 57. un 91. lpp.*).

Neraugoties uz visu minēto, Ministru kabinets nenovērsa anotācijā minētos trūkumus un neizvērtēja izteiktos iebildumus.

24.2. Saeimas 2008. gada 16. oktobra sēdē, kurā tika lemts par likumprojekta nodošanu komisijām, deputāte S. Āboltiņa lūdza neatbalstīt likumprojektu un norādīja: „Tiesneši un tiesu darbinieki ir vienīgie, kuriem algas palielinājums ir noteikts likumā [...].Tātad mēs šodien gatavojamies atbalstīt grozījumus, kuri ir viegli atceļami Satversmes tiesas ceļā” (*Saeimas 2008. gada 16. oktobra sēdes stenogramma,*

[http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/314baab01ee91aeeec22574e90030c1ff/\\$FILE/LP0902_0.htm](http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/314baab01ee91aeeec22574e90030c1ff/$FILE/LP0902_0.htm), aplūkota 2009. gada 26. decembrī).

Saeimas 2008. gada 30. oktobra sēdē likumprojekts tika atzīts par steidzamu un bez debatēm pieņemts pirmajā lasījumā (*sk. Saeimas 2008. gada 30. oktobra sēdes*

stenogrammu

<http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/B249E1AF4F1AB4CFC22574F90049798A?OpenDocument>, aplūkota 2009. gada 2. decembrī).

Lai atzītu, ka algas samazinājums ir attaisnojams, nepietiek tikai un vienīgi ar svarīgu mērķi. Mērķim jābūt samērīgam ar tā sasniegšanai izmantotajiem līdzekļiem, proti, likumdevējam jāpierāda, ka izraudzītie līdzekļi ir samērīgi.

Saeima atbildes rakstā norāda, ka „pirms likumprojekta pieņemšanas galīgajā lasījumā tika rūpīgi izvērtētas iespējamās alternatīvas” (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 96. lpp.*). Proti, Saeima norāda uz Saeimas Juridiskā biroja iesniegto priekšlikumu par iespēju tiesnešiem un zemesgrāmatu nodaļu tiesnešiem

saņemt kompensāciju par zaudējumiem, ja tādi tiktu nodarīti ar likumprojektu (*sk. lietas materiālu 5. sēj. 161. – 162. lpp.*).

No lietas materiāliem konstatējams, ka Saeimas Juridiskais birojs savā atzinumā par likumprojektu vērsis komisijas uzmanību uz vairākiem izvērtējamiem apstākļiem, proti, nepieciešamību izvērtēt grozījumu atbilstību tiesnešu neatkarības principam, kas ietverts Satversmes 83. pantā, un tiesiskās paļāvības principam, kas izriet no Satversmes 1. panta. Tāpat Juridiskais birojs norādījis, ka grozījumos būtu jāparedz saudzējoša pāreja uz jauno regulējumu un nodarīto zaudējumu kompensācija (*sk. lietas materiālu 6. sēj. 192. – 195. lpp.*).

Šie priekšlikumi netika atbalstīti, un likumprojekts 2008. gada 14. novembrī bez debatēm tika pieņemts otrajā lasījumā (*sk. Saeimas 2008. gada 14. novembra sēdes stenogrammu <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/5053320642BBC31DC22575200054D9B7?OpenDocument>, aplūkota 2009. gada 26. decembrī*).

Lai gan pati Saeima atzīst, ka „tas nepalīdzētu sasniegt leģitīmo mērķi pietiekamā apmērā”, no lietas materiāliem nav gūstams apliecinājums tam, ka tika izvērtēti ne vien alternatīvie risinājumi, bet arī grozījumu atbilstība Satversmes 83. pantam un tiesiskās paļāvības principam, kas izriet no Satversmes 1. panta (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 96. lpp.*).

Līdz ar to likumdevējs, pieņemot apstrīdētās normas, nav ar pietiekamu rūpību izvērtējis alternatīvos risinājumus, lai konstatētu, vai nepastāv mazāk ierobežojoši līdzekļi.

24.3. Saeimas atbildes rakstā norādīts, ka „Latvija ir izdarījusi starptautiskos aizņēmumus, kuru saņemšanai un izmantošanai tika izvirzīti vairāki noteikumi, arī tādi, kas attiecas uz atalgojuma samazināšanu” (*lietas materiālu 1. sēj. 193. lpp.*). Precizējot šo argumentu, Saeima norādīja, ka starptautiskā aizņēmuma saņemšanas un izmantošanas kārtību reglamentē zināmi noteikumi, kas „iekļauti Saprašanās memorandā starp Eiropas Kopienām un Latvijas Republiku, kura 2. punktā ir paredzēta atalgojuma apmēra un darbinieku skaita samazināšana valsts un pašvaldību institūcijās” (*lietas materiālu 5. sēj. 168. lpp.*).

Apstrīdētās normas tika pieņemtas 2008. gada 14. novembrī, bet Saprāšanās memorands starp Eiropas Kopienām un Latvijas Republiku parakstīts 2009. gada 28. janvārī. Līdz ar to nav korekta Saeimas atsaukšanās uz šajā memorandā izvirzītajām prasībām.

Satversmes tiesa jau norādījusi, ka starptautiskie aizdevēji savas kompetences ietvaros nosaka valstij galvenos mērķus, taču šo mērķu sasniegšanai piemērotāko un atbilstošāko līdzekļu izvēle tiek atstāta pašas valsts ziņā. Satversmes tiesai nav sniegta informācija, kas apliecinātu to, ka starptautiskie aizdevēji par aizdevuma piešķiršanas priekšnoteikumu izvirzījuši tieši apstrīdēto normu pieņemšanu (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 20019-43-01 30.1. punktu*). Turklāt Ministru kabineta uzņemtās starptautiskās saistības nevar kalpot par argumentu Satversmes 83. pantā noteiktās tiesnešu neatkarības ierobežošanai.

24.4. No lietas materiāliem konstatējams, ka Saeimas Juridiskā komisija saistībā ar likumprojektu ir saņēmusi daudz vēstuļu no Latvijas tiesām. Juridiskās komisijas 2008. gada 29. oktobra sēdē komisijas locekle Vineta Muižniece norādīja: „Tiesas ir iesūtījušas vēstules ar pamatīgu argumentāciju, ar izteiktu nepiekrišanu, taču esam vienlaikus politiķi, kas ir atbildīgi par situāciju valstī, un tādēļ mums ir jāpieņem lēmums par projekta virzību” (*lietas materiālu 7. sēj. 35. lpp.*).

Saeimas 2008. gada 30. oktobra sēdē deputāte S. Āboltiņa attiecībā uz budžeta pieņemšanu un tiesnešu algām norādīja, ka „neviens, izņemot tieslietu ministru, ar tiesnešiem nav mēģinājis saskaņot un kādu kompromisu panākt”. Arī Saeima nenoliedz, ka, lemjot par apstrīdētajiem grozījumiem, nav uzklausīts tiesu varas viedoklis. Saeima atbildes rakstā tieši norādīja, ka „šādām konsultācijām nebūtu nozīmes”, turklāt jautājums bijis ļoti steidzams (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 96. lpp.*).

Tiesu varu pārstāvošas institūcijas viedokļa uzklausīšanas pienākums izriet no varas dalīšanas un tiesnešu neatkarības principiem. Arguments par jautājuma steidzamību un neatliekamību nevar attaisnot šo principu pārkāpumu. Turklāt no

lietā pieejamiem materiāliem konstatējams, ka tiesu varas pārstāvji ir pauduši savu viedokli. Savukārt Saeima nav iesniegusi materiālus, kas apliecinātu, ka tā tiesnešu pausto viedokli un norādītos argumentus būtu vērtējusi.

Tādējādi likumdevējs, pieņemot apstrīdētās normas, nav ievērojis varas dalīšanas principu.

25. Šajā spriedumā konstatēta virkne neatbilstību, kas ietekmē tiesnešu finansiālo drošību un līdz ar to tiesnešu neatkarību. Izdarītās izmaiņas un konstatētos pārkāpumus nevar uzskatīt par saprātīgiem un pieņemamiem, izvērtējot pastāvošos apstākļus. Pārējās tiesu varas neatkarības garantijas, kam, neapšaubāmi, arī ir liela nozīme, nekompensē nesamērīgo tiesneša finansiālās drošības ierobežojumu.

Tā kā ir pārkāpts tiesnešu neatkarības princips, nesamērīgi ierobežojot tiesnešu finansiālo drošību, apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 83. pantam.

26. Atbilstoši Satversmes tiesas praksei gadījumā, kad apstrīdētās tiesību normas tiek atzītas par neatbilstošām kādai Satversmes normai, tiesa vairs neizvērtē šo normu atbilstību citām Satversmes normām.

27. Izskatot lietu, Satversmes tiesa ir saistīta ar prasījuma robežām, proti, tai jāpārbauda apstrīdēto normu atbilstība augstāka juridiskā spēka normām, ņemot vērā Pieteikumu iesniedzēju argumentāciju un pieteikumos atspoguļotos motīvus un apsvērumus. Šajā lietā Pieteikumu iesniedzēji ir apstrīdējuši likuma „Grozījumi likumā „Par tiesu varu”” pārejas noteikumu 7. punkta otro teikumu un 17. punktu 2008. gada 14. novembra likuma redakcijā. Kā jau tas šajā spriedumā norādīts, šīs lietas sagatavošanas un izspiešanas laikā apstrīdētās normas vēl ir grozītas ar 2008. gada 12. decembra likumu „Grozījumi likumā „Par tiesu varu””, 2009. gada 16. jūnija likumu „Grozījumi likumā „Par tiesu varu”” un 2009. gada 1. decembra likumu „Grozījumi likumā „Par tiesu varu””. 2009. gada jūnijā un decembrī pieņemtie likuma grozījumi citastarp paredz tiesnešu amatalgas „iesaldēšanu”

attiecināt arī uz 2010. un 2011. gadu, bet zemesgrāmatu nodaļu tiesnešiem – arī uz 2012. gadu. Proti, apstrīdētā 7. punkta otrais teikums pašlaik spēkā esošajā redakcijā noteic, ka „tiesneša mēneša amatalgu, izņemot zemesgrāmatu nodaļas tiesneša mēneša amatalgu, 2007., 2008., 2009., 2010. un 2011. gadā aprēķina, ņemot vērā strādājošo 2005.gada vidējo mēneša bruto darba samaksu, koeficientu 4,5 saglabājot nemainīgu”. Savukārt apstrīdētais 17. punkts paredz, ka zemesgrāmatu nodaļas tiesneša mēneša amatalgu aprēķina, „2010. un 2011.gadā — ņemot vērā strādājošo 2006.gada vidējo mēneša bruto darba samaksu, piemērojot koeficientu 2,9; 2012.gadā — atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes iepriekšējā gada oficiālajā statistikas paziņojumā publicētajai valstī strādājošo vidējai mēneša bruto darba samaksai, kas noapaļota latos, piemērojot koeficientu 3,5”.

Tā kā „iesaldēšanas” princips vienādi darbojas gan attiecībā uz 2009. gadu, gan arī 2010., 2011. un 2012. gadu, tad apstrīdēto normu jaunās redakcijas, ciktāl tās pagarina amatalgas „iesaldēšanas” periodu, pēc būtības saglabās tiesnešiem apstrīdētajās normās noteikto stāvokli vēl vairākus gadus.

Tāpēc, ievērojot procesuālās ekonomijas principu, Satversmes tiesai ir pamats paplašināt prasījumu un attiecināt savus secinājumus uz pārejas noteikumu 7. un 17. punktu, ciktāl tie tādā pašā veidā kā apstrīdētās normas noteic tiesnešu algu aprēķināšanas kārtību arī 2010., 2011. un 2012. gadā.

28. Satversmes tiesa jau secināja, ka apstrīdētās normas paredzēja terminētu tiesneša darba samaksas samazinājumu (*sk. šā sprieduma 18. punktu*). Konstatējot, ka „iesaldēšanas” princips tiek attiecināts arī uz 2010. un 2011. gadu, bet zemesgrāmatu nodaļu tiesnešiem – arī uz 2012. gadu, var secināt, ka ir ievērojami pagarināts tiesnešu darba samaksas samazinājuma periods. Būtībā algu „iesaldēšana” ir noteikta no 2007. gada līdz 2011. gadam, kamēr tā tiek aprēķināta no vidējās 2005. gada darba samaksas.

Tomēr, ņemot vērā to, ka 2009., 2010. un 2011. gadā arī pārējo valsts varas atzaru pārstāvjiem ir noteikti dažādi ar atalgojumu saistīti ierobežojumi, Satversmes tiesa var piekrist apgalvojumam, ka darba samaksas samazinājums

līdz 2012. gadam uzskatāms par terminētu. Likumdevējs ir noteicis, ka tiesneši pilnu darba samaksu saņems no 2012. gada, bet zemesgrāmatu nodaļu tiesneši – no 2013. gada.

Līdz ar to likumdevējs ir paredzējis terminētu tiesneša darba samaksas samazinājumu un likumā skaidri noteicis darba samaksas samazinājuma termiņa beigas.

29. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 31. panta 11. punktu gadījumā, kad Satversmes tiesa kādu tiesību normu atzīst par neatbilstošu augstāka juridiskā spēka tiesību normai, tai jānosaka brīdis, ar kuru attiecīgā norma zaudē spēku. Šajā lietā Pieteikumu iesniedzēji lūguši apstrīdētās normas atzīt par spēkā neesošām no to spēkā stāšanās dienas, proti, 2008. gada 9. decembra. Līdz ar to Satversmes tiesai jāizvērtē, no kura brīža apstrīdētās normas atzīstamas par spēkā neesošām.

Satversmes tiesas likuma 32. panta trešā daļa noteic, ka tiesību norma (akts), kuru Satversmes tiesa atzinusi par neatbilstošu augstāka juridiskā spēka tiesību normai, uzskatāma par spēkā neesošu no Satversmes tiesas sprieduma publicēšanas dienas, ja Satversmes tiesa nav noteikusi citādi. Tātad likumdevējs Satversmes tiesai ir piešķīris rīcības brīvību izlemt, no kura brīža spēku zaudē tāda apstrīdētā norma, kas atzīta par neatbilstošu augstāka juridiskā spēka tiesību normai. Lai atzītu apstrīdēto normu par spēkā neesošu nevis no sprieduma publicēšanas dienas, bet no cita brīža, Satversmes tiesai savs viedoklis ir jāpamato.

Nosakot brīdi, ar kuru apstrīdētās normas par tiesnešu darba samaksas samazinājumu zaudē spēku, Satversmes tiesai iespēju robežās jāgādā par to, lai netiktu nodarīts kaitējums šo personu interesēm, proti, nelikumīgi ieturētā darba samaksa būtu jāatmaksā. Lai gan Saeimas deputāti ir informēti par iespējamām sekām, proti, deputāte S. Āboltiņa norādīja, ka ietaupījums, kas izdarīts, samazinot tiesnešu atalgojumu, ir „iluzors”, jo „tas būs jāatdod” (*Saeimas 2008. gada 16. oktobra un 2008. gada 30. oktobra sēžu stenogrammas*), tomēr Satversmes tiesai ir jāizvērtē konkrētie apstākļi, jo nebūtu pieļaujama situācija, kas Satversmei

neatbilstu vēl vairāk kā tāda situācija, kurā apstrīdēto normu sekas vēl kādu laiku turpinātos. Turklāt tiesnešu amatalgas izmaksāšana pilnā apmērā un visu neizmaksāto summu atlīdzināšana varētu būtiski apdraudēt valsts pamatbudžeta stabilitāti un līdz ar to visas sabiedrības, tostarp arī pašu Pieteikumu iesniedzēju, labklājību. Satversmes tiesas praksē ir atzīts: kaut arī kādas normas ir atzītas par Satversmei neatbilstošām, tomēr personām izmaksājamo finanšu līdzekļu tūlītēja palielināšana, neparedzot iespēju veikt pārdomātus pasākumus izmaksu nodrošināšanai, varētu būtiski ietekmēt citām personām paredzētos maksājumus, apgrūtināt iestāžu funkciju veikšanu un tādējādi apgrūtināt valsts funkciju pildīšanu kopumā (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 4. janvāra sprieduma lietā Nr. 2006-13-0103 12. punktu*).

Atceļot apstrīdētās normas, tiesnešu amatalga būtu nosakāma atbilstoši likuma „Par tiesu varu” 119.¹ un 120.¹ pantam, ciktāl šo amatalgu neierobežo likuma grozījumi, kas paredzējuši tiesneša darba samaksas procentuālu samazinājumu. Ievērojot šajā spriedumā konstatēto, ka tiesnešu amatalga, kas tiek izmaksāta atbilstoši apstrīdētajām normām, tiek aprēķināta, reizinot vidējo darba samaksu ar koeficientu 2,78, bet zemesgrāmatu nodaļu tiesnešiem – ar koeficientu 1,89, nevis 4,5 vai 3,5, kā iepriekš likumā bija noteikts, var secināt, ka, tiesnešu amatalga, ja tā tiktu izmaksāta pilnā apmērā, proti, atbilstoši tiesnešu darba samaksas sistēmas nosacījumiem, palielinātos gandrīz divas reizes.

Sprieduma tūlītēja izpilde varētu nelabvēlīgi ietekmēt valsts budžetu. Vēl nelabvēlīgākas sekas radītu apstrīdēto normu atcelšana no to spēkā stāšanās dienas, proti, 2009.gada 1. janvāra. Līdz ar to Satversmes tiesai ir jānoteic atbilstošākais brīdis, ar kuru apstrīdētās normas zaudēs spēku.

30. Satversmes tiesas likuma 31. panta 12. punkts pēc būtības paredz līdzīgas tiesības, kādas ir piešķirtas citu valstu konstitucionālajām tiesām to spriedumu izpildes nodrošināšanai, proti, pilnvarojumu konstitucionālajai tiesai pašai noteikt svarīgas savu spriedumu tiesiskās sekas. Turklāt konstitucionālajai tiesai likums ne vien dod pilnvaras, bet arī uzliek atbildību par to, lai tās spriedumi sociālajā realitātē nodrošinātu tiesisko stabilitāti, skaidrību un mieru

(sk. Satversmes tiesas 2009. gada 21. decembra sprieduma lietā 2009-43-01 35.1. punktu).

Satversmes tiesa jau ir secinājusi, ka tai iespēju robežās jāgādā par to, lai situācija, kāda varētu veidoties no brīža, kad apstrīdētās normas zaudē spēku, neradītu Pieteikumu iesniedzējiem un citām personām Satversmē garantēto pamattiesību aizskārumu, kā arī nenodarītu būtisku kaitējumu valsts vai sabiedrības interesēm (sk. Satversmes tiesas 2005. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-12-0103 25. punktu un 2009. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2009-43-01 35.1. punktu).

Ja Satversmes tiesa neizlemtu ar šā sprieduma izpildi saistītos jautājumus, proti, nenoteiktu brīdi, kad apstrīdētās normas zaudē spēku, veidotos tāda situācija, kas varētu apdraudēt valsts budžeta stabilitāti.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30. – 32. pantu, Satversmes tiesa

n o s p r i e d a:

1. Atzīt likuma „Par tiesu varu” pārejas noteikumu 7. punkta otro teikumu 2008. gada 14. novembra likuma, 2009. gada 16. jūnija likuma un 2009. gada 1. decembra likuma redakcijā par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 83. pantam un spēkā neesošu no 2011. gada 1. janvāra.

2. Atzīt likuma „Par tiesu varu” pārejas noteikumu 17. punktu 2008. gada 14. novembra likuma, 2009. gada 16. jūnija likuma un 2009. gada 1. decembra likuma redakcijā par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 83. pantam un spēkā neesošu no 2011. gada 1. janvāra.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

G. Kūtris